

M E M E N T Ó

Gróf Mikó Imre születésének 200. évfordulójára

A háromszéki Zabolán 1805. szeptember 4-én született gróf Mikó Imrét kortársai „Erdély Széchenyijének” nevezték. Az 1848-as forradalom után ugyanis, amikor látta, hogy az erdélyi gazdaság szétesett, a társadalmat félelem környékezte, a lakosságnak viselnie kellett a megszállók költségterheit, s reménytelenség lett úrrá, a magyarság talpra állítása érdekében cselekvési programot dolgozott ki, és az erdélyi nép gazdasági és kulturális felemelkedéséért élete végéig minden tőle telhető anyagi, szellemi áldozatot meghozott.

Az 1844 és 1848 között sikeresen működő Erdélyi Gazdasági Egyesület az 1848-as forradalom és a szabadságharc bukása miatt tevékenységének felfüggesztésére kényszerült. Gróf Mikó Imre kezdeményezésére, Erdélyi Gazdasági Egylet (EGE) néven, a kolozsvári nagy kaszinóban 1854. január 21-én tartották meg az első értekezletet, amelyen elhatározták, hogy: „az egylet 1844-ben legfelsőbleg jóváhagyott szabályainak újbóli megerősítése, a múlt időbeli pénztári viszonyok kitisztázása, befizetetlen részvények felvétele, az egylet – asszupataki – birtokának miben állása, s néhány évig fizetetlen adójának felsőbb helyen elengedtetése, új részvényesek iránt kibocsátandó felszólítási terv készítés, illető helyeken és úton eszközöltessék.”¹ Mindezen határozatok végrehajtására gróf Mikó Imrét kérte fel az értekezlet.

Az egylet tehát folytathatta munkálkodását hatéves megszakítása után, és így 1854. február 26-án „a tét-

Agrár-környezetgazdálkodás és vidékfejlesztés az Európai Unióban és Magyarországon (folyamatelemzés, helyzetértékelés és fejlesztési stratégiavázlat)

ÁNGYÁN JÓZSEF

Az utóbbi 1–2 évben én magam is igen sok ún. „agrár- és vidékstratégiával” találkoztam. Ezek sajnálatos közös jellemzője azonban az volt, hogy nehezen volt belőlük kihámozható egy olyan következetes gondolat- és intézkedéssor, amely valamilyen jól meghatározható irányba mutatott volna. A „stratégiák” nagy száma és az ezek kidolgozásán tüsténkedő különböző műhelyek és csoportosulások aktivitása, vidékjáró kampánykörutak, párbeszéd-kezdeményezések, országgyűlési határozattervezetek, hivatalok, tanácsok és bizottságok szaporodása számomra már önmagában is jelzi a tanácstalanságot.

Az alábbiakban – az európai és a magyar fejlődési folyamatból, annak tanulságaiból, valamint a körvonalazódó fejlődési irányból kiindulva – megkísérlem összefoglalni azokat a szempontokat és elemeket, amelyek alapján, illetve amelyekből egy környezet- és társadalombarát, minőségi agrár- és vidékfejlesztési stratégia összerakható-nak tűnik.

1. Bevezető gondolatok

A mezőgazdaság mindig is több volt, mint egyszerű árutermelő ágazat. Az élelmiszerek és nyersanyagok előállításán túl egyéb feladatokat is ellátott, tájat, élővilágot, talajt, vizet, környezetet is „termelt”, és munkát, megélhetést adott a vidék embere és közösségei számára.

Ez ma sincs másképpen. Néhány évtizedes agráriparosítási, termelésmaximalizálási kitérő után ismét rá kellett jönnünk: a mezőgazdaságnak a termelési feladatok mellett környezeti és társadalmi, foglalkoztatási feladatokat is magára kell vállalnia.

Ez utóbbiak olyan – az egész társadalom és a helyi közösségek számára egyaránt fontos – ökoszociális szolgáltatások, amelyek helyben keletkeznek, nem importálhatók, és amelyekért a mezőgazdaságot, a gazdálkodót fizetség illeti meg.

Ezek a felismerések vezettek el – sűrűn lakott vidéki térségekkel és még mindig nagy természeti értékeket hordozó természeti és kultúrtájakkal jellemezhető – kontinensünkön a többfunkciós európai agrármodell megfogalmazásához, az e modellt megtestesítő környezet- és tájgazdálkodás elterjesztését szolgáló közös agrár- és vidékpolitika reformjához, támogatási rendszerének kiépítéséhez és közösségi költségvetési forrásainak európai megteremtéséhez.

Ennek szellemében és EU-harmonizációs feladataink megoldása sorában született meg nálunk a Nemzeti Agrár-környezetvédelmi

¹ Az Erdélyi Gazdasági Egylet évlapja, 1854-1855, Kolozsvár, 2.

² Ua. 1.

lenség és kétely sötétéből világosságra, a felosztás állapotából élet felé fordulása”² bekövetkezésében megtartotta újralakuló ülését, és ezzel hosszú időre beindul az erdélyi gazdaszövetség igen hasznosnak bizonyult tevékenysége, amelynek élén, mint elnök, gróf Mikó Imre állt 1876-ban bekövetkezett haláláig. Tevékenységének köszönhetően az EGE működése igen jelentős hatással volt kora mezőgazdaságára s egyben a forradalom után pangásban lévő gazdasági élet alakulására. Vezetése alatt az EGE évről évre, az erdélyi magyar gazdák hasznára, mezőgazdasági kiállítókat, állatvásárokat szerveztek, mintagazdaságokat alakítottak. A szakmaiság terjesztésére az egyesület hasznos, gazdasági kérdésekkel foglalkozó kiadványokat juttatott a gazdálkodókhoz. Az ő kezdeményezésére és irányításával 1854 és 1867 között megjelenő *Év-lapok*ban a növénytermesztés, szőlészet-borászat, állattenyésztés, gépészet, kertészet, talajművelés és más gazdasági kérdések tárgyalásával segítették a polgári modern gazdálkodás irányába beindult társadalom művelését.

Tisztában volt azzal, hogy az erdélyi magyarság csakis az önerőből való építkezésre támaszkodhat, és éppen ezért a nyugati országok gazdasági tapasztalataira támaszkodva, de a Széchenyi példáját is maga előtt lebegtetve, korszerű gazdálkodásra buzdította az amúgy hitevesztett erdélyi magyar lakosságot. Ehhez az eszmévilághoz ragaszkodva kitartott amellett, hogy a köznevelés és tudományosság terjesztésének módja az önépítkezésre alkalmas egyesületi szervezkedés és működés. Ennek az eszmének következetes végrehajtójaként, a már előbb működő EGE mellett, gróf Mikó Imre a létrehozója és első elnöke az Erdélyi Múzeum-Egyesületnek (1857), amely rövid időn belül Erdély legjelentősebb tudományos társaságává alakult.

A nemzetéért felelősséget érző gondolkodó az erdélyi társadalom, gazdaság és kultúra felemelésében – akárcsak Széchenyi – a reformok útját, a fokozatos haladást tekintette előnyösnek.

Gróf Mikó Imre minden törekvésével azon volt, hogy Erdély felzárkózhasson a fejlettebb nyugati polgári társadalmakhoz, és megeremtsen saját magának a társadalmi, gazdasági feltételeket az elmaradottság és a történelmi csatlódottságok béklyójából való kijutáshoz.

Somai József

Program (NAKP), majd az ennek bevezetéséről rendelkező 1999/2253. (X. 7.) számú kormányhatározat. A költségvetés az agrártámogatások között 2002-ben 2,2 Mrd Ft-ot, 2003-ban pedig 4,5 Mrd Ft-ot különített el e támogatási-kifizetési rendszer kísérleti indítására. Részben erre építve készült el a 2004–2006-os időszakra vonatkozó Nemzeti Vidékfejlesztési Terv (NVT) és a Nemzeti Fejlesztési Terv Agrár- és Vidékfejlesztési Operatív Programja (AVOP) is. A 2007–2013-as EU tervidőszakra a két tervet egyesítő, egységes „Nemzeti Vidékfejlesztési Terv II.” dokumentumot kell 2006 őszéig elkészítenünk, és arról az EU Bizottsággal meg kell állapodnunk. Mindez jelzi, hogy az agrár-környezetgazdálkodás és vidékfejlesztés nálunk is az integrált agrár- és vidékfejlesztési politika ökoszociális pillérévé és az EU-s források megszerzésének fontos tényezőjévé válhat, a mezőgazdaság stratégiaváltása Magyarországon is elindulhat.

Ahhoz, hogy a vidékfejlesztési eszközök és források jelentőségét megértsük, és fel tudjuk használni azokat saját stratégiánk kialakításához és hosszú távú megalapozásához, meg kell ismernünk az európai agrár- és vidékpolitika változási folyamatát, stratégiai elemeit és programjait valamint az ezekhez kapcsolódó támogatási rendszert. Mielőtt ezt megtennénk, foglaljuk röviden össze ezen elemzés kiinduló téziseit.

2. Helyzetértékelés, kiinduló tézisek

A részben vagy egészben mezőgazdaságból élő családok pusztaszáma, az élelmezés- és élelmiszerbiztonság megeremtésében betöltött stratégiai, nemzetbiztonsági szerepe valamint az általa megművelt és fenntartott területnek az ország összterületéhez viszonyított aránya önmagában jelzi, hogy az agrárium jelentősége a GDP-hez való közvetlen hozzájárulásánál vagy a foglalkoztatási statisztikákban jelzeteknél lényegesen nagyobb – mondhatnánk azt is, hogy meghatározó – a vidék gazdasági, társadalmi és környezeti stabilitásának fenntartásában, annak fejlesztésében. A 766 000 – részben vagy egészben a mezőgazdaságból élő – egyéni gazda és 7800 társas vállalkozás kezében lévő mezőgazdaság Magyarországon az összterület 65,5%-ával közvetlenül érintkezve a kultúrtáj fő használója és fenntartója, és a 3,6 millió ha-t meghaladó védett és érzékeny természeti területnek is több mint fele mezőgazdasági művelés alatt áll.

A vidék, de végső soron az egész magyar társadalom, mint fogyasztó és mint a mezőgazdaság környezeti és társadalmi szolgáltatásainak igénybe vevője, alapvetően rá van utalva a mezőgazdasággal való együttműködésre, vagyis a magyar társadalom, a vidék és a természetvédelem hosszú távú érdekeinek érvényesítése a parasztsággal kötött stratégiai szövetség megerősítése nélkül nehezen képzelhető el. Másrészt a mezőgazdálkodásteljesítménye, eredménye, termékeinek minősége és ezzel piaci versenyképessége döntően a környezet, a természeti erőforrások állapotától, minőségétől függ. A vidék, a természetvédelem és a mezőgazdaság egymásrautaltsága elkerülhetetlenné teszi e területek összehangolását. Ezt segíti a természetvédelem és a

mezőgazdálkodás egyidejű és egymáshoz közelítő stratégia-váltása, fejlődési folyamata.

A természetvédelem koncepcióváltása az 1970-es évekre nyúlik vissza, és azon az alapvető felismerésen nyugszik, hogy az ökoszisztémák védelme csak úgy biztosítható, ha a védett zónák zárványszerű elszigetelése („itt tiszta természetvédelem, ott tiszta termelési- és fogyasztási célú környezethasználat”) helyett azokat fokozatos átmeneteken keresztül beágyazzuk az őket körülvevő gazdasági és társadalmi környezetbe. A teljes területre kiterjedő, a védett területek szigeteiről kilépő természetvédelem koncepciója a környezethasználat intenzitásának változtatásával igyekszik elkerülni a károkat, és a következő alapvető célok területi harmonizációját kívánja elérni:

- természetmegőrzés (táj, ökoszisztéma, faj- és genetikai sokféleségfenntartása);
- gazdasági beágyazás (az ökológiai és kulturális szempontból fenntartható földhasználati rendszerek, gazdasági fejlesztés elősegítése);
- társadalmi beágyazás (oktatás, nevelés, bemutatás, kutatás, monitoring feladatok ellátása a lokális, regionális, nemzeti és globális természetmegőrzés területein).

E mélyreható paradigmaváltás, a szegregációs modellt felváltó integrációs – a gazdaság és a társadalom felé nyitó – természetvédelmi stratégia új megközelítést, megoldásokat, módszereket kíván.

E természetvédelmi koncepcióváltással párhuzamosan a mezőgazdálkodás tartalmi átalakulása is gyors ütemben halad. Ez azon a felismerésen alapul, hogy a mezőgazdaság mindig is több volt, mint egyszerű árutermelő ágazat. Az élelmiszerek és nyersanyagok előállításán túl egyéb feladatokat is ellátott, tájat, élővilágot, talajt, vizet, környezetet is „termelt”, és munkát, megélhetést adott a vidék embere és közösségei számára. Ez ma sincs másképpen. Néhány évtizedes agrár-iparosítási, termésmaximalizálási kitérő után ismét rá kellett jönnünk: a mezőgazdaságnak a termelési feladatok mellett regionálisan eltérő mértékben ugyan, de környezeti és társadalmi, foglalkoztatási feladatokat is magára kell vállalnia. Ez utóbbiak olyan – az egész társadalom és a helyi közösségek számára egyaránt fontos – ökoszociális szolgáltatások, amelyek helyben keletkeznek, nem importálhatók, és amelyekért a mezőgazdaságot, a gazdálkodót fizetség illeti meg.

Az, hogy a mezőgazdaságnak a termelő vagy a szolgáltató jellege, funkciója válik-e hangsúlyozottá, attól függ, hogy milyen – nagy agrárpotenciálú és környezeti szempontból kevésbé érzékeny, vagy pedig kis termelési potenciálú és érzékeny, sérülékeny, ráadásul általában foglalkoztatási, szociális gondokkal küzdő, ám természeti értékekben gazdag – terüle-

teken, tájon vagyunk. Minél érzékenyebb, sérülékenyebb területen gazdálkodunk, annál fontosabbá válnak a mezőgazdaság környezeti és társadalmi (ökoszociális) szolgáltatásai. Mivel azonban az iparszerű – a termelés hatékonyságának és piaci versenyképességének növelésére koncentráció – mezőgazdálkodás környezetre és a vidék társadalmára gyakorolt hatásai katasztrofálisak, ökoszociális teljesítményei igen gyengék, ezért ettől eltérő gazdálkodási rendszereket kell alkalmaznunk. Nem elég tehát az eddigi agrárstratégia, rendszer technológiáit tökéletesíteni, hanem új stratégiára és ehhez illeszkedő, ennek gyakorlati megvalósítási kereteket adó megoldásokra, rendszerekre van szükség.

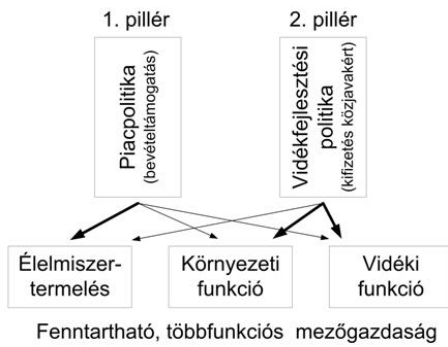
Ez az új stratégia az úgynevezett „multifunkcionális” mezőgazdálkodás, a fenntartható környezet- és tájgazdálkodás. Feladatait két nagy körbe sorolhatjuk:

- az alapvetően a piac által szabályozott termelési funkciók, melyek a minőségi élelmiszerek előállításán túl a nem élelmiszer célú termékek (megújítható nyersanyagok, energiaforrások stb.) előállítását is egyre inkább magukba foglalják, valamint
- a társadalmi szolgáltatási feladatok, a körzettel, a tájjal, a földdel kapcsolatos természeti, társadalmi és kultúrfunkciók.

Ez utóbbiak olyan „nem importálható közjavakat” (élelmiszer- és élelmiszerbiztonság, a kultúrtáj ápolása, az élettér-funkciók fenntartható megőrzése, az ökológiai és műszaki infrastruktúra fenntartása, ökológiai stabilitás, népességmegtartás, munkaerő-kiegyenlítés, a turizmus alapjának biztosítása, paraszti értékek ápolása stb.) testesítenek meg, amelyek létrejötte a piac hagyományos eszközeivel, az árakon keresztül nem szabályozható, melyek ugyanakkor a vidék társadalmának és környezeti, természeti egyensúlyának fenntartásában növekvő szerepet töltenek be, ezért a közpénzekből nyújtott támogatásokat célszerű a mezőgazdaság ezen teljesítményeinek honorálására fordítani.

A többfunkciós európai agrármodellnek e kétféle teljesítmény adja a két „alappillérét”. Erre épül a támogatási rendszer átalakítása, a közös agrárpolitika (CAP) reformja is, ahol az 1. pillér elsősorban a termelési teljesítményeket, a 2. pillér pedig mindenekelőtt a mezőgazdaság ökoszociális teljesítményeit foglalja magába. E kétpilléres szerkezet támogatáspolitikai eszközeit és funkcióit szemlélteti az 1. ábra.

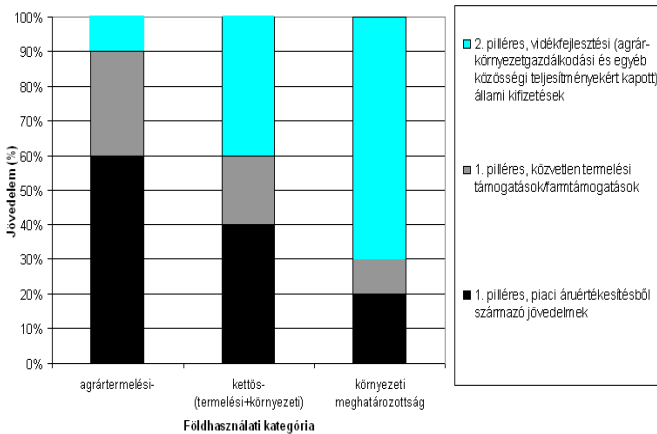
Ez egyúttal azt is jelenti, hogy a mezőgazdaságból élő családok jövedelmében a piaci áruértékesítésből származó árbevételén túl az 1. pilléres bevétel-támogatások és a 2. pilléres vidékfejlesztési kifizetések is egyre nagyobb szerepet játszanak. E bevételi források együttesen kell hogy a családok megélhetését biztosítsák, ezek egymáshoz viszonyított aránya azonban jelentős mértékben függ a gazdaság térségének

European Commission - Directorate General for Agriculture

1. ábra: A Közös Agrárpolitika (CAP) pillérei és funkciói

agroökológiai adottságaitól. Míg tehát pl. a Bácskában vagy a Mezőföldön a piaci árbevételek lesznek a meghatározóak a gazdálkodó család jövedelmében, addig az Őrségben vagy Szatmár-Bereg térségében a bevételtámogatások és a vidékfejlesztési, közjavakért adott állami kifizetések döntő szerepet játszanak. Ezt az elvi jövedelemszerkezetet szemlélteti a 2. ábra.

2. ábra: A gazdálkodó családok elvi jövedelemszerkezete a gazdaság földhasználati zónarendszerben való elhelyezkedése szerint

A mezőgazdaság támogatása a társadalmi teljesítmények honorálásán túl egyúttal lehetővé teszi, hogy az élelmiszerárak alacsonyban tarthatók legyenek, azaz az agrártámogatások részben fogyasztótámogatásként működnek, hiszen a gazda így alacsonyabb áron tudja kínálni a portékáját, mivel nem csupán a piacon szerzi meg a megélhetéséhez szükséges jövedelmet. Ennek persze az is következménye, hogy azok a gazdák, akik ehhez a rendszer sajátjaként működő, normatív támogatáshoz nem jutnak hozzá, egyúttal szinte behozhatatlan piaci versenyhátrányba is kerülnek. A magyar gazdák a csatlakozás első évében ezzel a helyzettel szembesültek.

E támogatási rendszert azonban oly módon kell az EU-nak ki/átalakítania, hogy az a WTO keretében zajló szabadkereskedelmi tárgyalásokkal és az azokat kísérő megállapodásokkal összhangban álljon, ezért a reform részeként elkezdődött a mezőgazdaság termelési típusú, piactorzító támogatásainak

fokozatos leépítését célzó programok kidolgozása, és annak vizsgálata, hogy milyen mechanizmusokon keresztül lehet a felszabaduló forrásokat a mezőgazdaság 2. pillérhez kapcsolódó, ökoszociális (környezeti, ökológiai, foglalkoztatási, szociális, kulturális, stb.) funkcióinak támogatására átcsoportosítani, és e csatornán a gazdákhöz visszajuttatni. A 2007–2013-as EU tervidőszakra vonatkozó agrár-vidékfejlesztési EU-tanácsi rendelettervezet e folyamat gyorsulását és e tendencia erősödését jelzi.

Le kell tehát szögezni, hogy az ezen új koncepciókhoz való illeszkedést nem csupán az európai és világfolyamatok indokolják és teszik lehetővé, hanem belső fejlődésünk, a mezőgazdaság, a természetvédelem és a vidékfejlesztés összehangolása iránt növekvő igény is sürgeti.

Ahhoz, hogy e változtatás valamint az ehhez rendelkezésre álló vidékfejlesztési eszközök és források jelentőségét megértjük, meg kell kissé részletesebben ismernünk az európai agrár- és vidékstratégia és az erre épülő támogatási rendszer fejlődési, átalakulási folyamatát.

3. Az európai agrárpolitika és -támogatási rendszer zsákutcaja

Az európai agrárpolitika eszközei folyamatosan bővülve, egymásra épülve alakultak ki és vezettek el annak 1992-ben indult reformfolyamatához.

– Az első eszköz kialakulása ahhoz az időszakhoz kötődik, amikor Európát a háborút követően az élelmiszerhiány és erős keresleti élelmiszerpiac jellemezte. Ebben a helyzetben a leggyorsabban eredményt ígérő eszköznek a megtermelt mennyiséghez kötött, minden tonna termény után közpénzekből adott támogatás tűnt. Ezt az ún. közvetlen (direkt) kifizetést – a piacok gyors telítődése hatására – később csak bizonyos kultúrákra (GOFR¹ növényekre), adott termésszintig (referenciahozamig), majd csak bizonyos referenciaterületre és összterménységig (kvótaig) fizette a Közösség.

– Ez az eszköz olyan hatékonyan növelte a kibocsátott termékek mennyiségét, hogy rövid idő alatt feleslegek halmozódtak fel az élelmiszerek piacán. Ezek levezetésére „találta ki” az európai agrárpolitika az ún. intervenciók felvásárlás eszközét, amellyel lehetőséget teremtett arra, hogy a gazdák feleslegeiket előre garantált áron értékesíthessék a Közösségnek.

– Ez a közösségi forrásokból, közpénzekből biztosított felvásárlás azonban az alapproblémát, a piaci termékfelesleg jelenlétét nem oldja meg. Ezzel csak a közraktárak telnek meg a Közösség tulajdonába került áruval. Ki kellett tehát találni egy harmadik eszközt. Ez lett az – ugyancsak közpénzekből nyújtott – exporttámogatás, amely révén a kereskedő a külső piacokon akár az előállítás önköltsége alatti dömpingáron ké-

¹ GOFR: gabona, olaj, fehérje és rostnövények

pes kínálni a kivitt terméket.

A „köz” gazdasága szempontjából abszurd kör ezzel bezárul. Adóból származó közpénzekből termékfelesleget állítunk elő a gazdákkal, majd azt fölvásároljuk tőlük, és végül ugyancsak közpénzekből a kereskedőknek nyújtott exporttámogatásokkal igyekszünk megszabadítani saját belső piacainkat ezektől a feleslegektől.

Ez a rendszer mindezen gazdasági, piaci és pénzügyi abszurditáson, a közpénzek felhasználásának irracionalitásán túl a támogatások odaítélésénél kizárólag a megtermelt mennyiséget veszi figyelembe. Teljesen érzéketlen arra, hogy hogyan, milyen módon állították elő a terményeket, és e tevékenység során mennyi ember számára biztosítottak a munkavégzés, a jövedelemszerzés és végső soron a megmaradás feltételei. Mindez a vidéki természeti és társadalmi környezet súlyos eróziójához is vezet. Ezek orvoslása további közösségi forrásokat, erőfeszítéseket igényel, terheit az egész társadalomnak kell viselnie.

E támogatási rendszerrel Európa fokozatosan olyan zsákutcába került, amelyben továbbhaladni egyszerűen nem érdekes, de nem is lehet. Ma közös költségvetésének közel felét, több mint 40 milliárd eurót költ el évente a közpénzekből úgy, hogy annak gazdasági, piaci valamint környezeti és a vidék társadalmára gyakorolt közösségi hatásai katasztrofálisak.

4. Az európai agrárpolitika reformtörekvései

E felismerések jegyében fogalmazódik meg az európai közvélemény, majd az agrár- és vidékpolitika mértékadó szereplői részéről, hogy a mezőgazdaság csak akkor tarthat igényt közösségi forrásokra, ha a termelési feladatok mellett környezeti és társadalmi, foglalkoztatási feladatokat is magára vállal. Ez utóbbiak olyan – a termeléssel egyenrangú, az egész társadalom és a helyi közösségek számára egyaránt fontos – ökoszociális szolgáltatások, „nem importálható közjavak”, amelyek helyben keletkeznek, és amelyekért – de csakis ezekért – a mezőgazdaságot, a gazdálkodót közpénzekből nyújtott fizetség illeti meg.

Ez vezet el a többfunkciós európai agrármodell megfogalmazásához és a közös agrár- és vidékpolitika 1992-es reformjához. Ez egyebek mellett azt eredményezi, hogy csökkennek a termeléshez (kvótákhoz, mennyiségekhez) kötődő támogatások, és az így felszabaduló források fokozatosan átkerülnek az agrár-környezeti és vidékfejlesztési kifizetésekre.

E folyamat jegyében és a 2000–2006-os időszakra vonatkozó Közöségi Költségvetés, az AGENDA 2000 részeként született meg az 1999/1257. számú EU tanácsi rendelet, amely a vidékfejlesztési támogatás formáiról és módszereiről intézke-

dik. A rendelet az agrár-környezeti és vidékfejlesztési – a közös agrár- és vidékpolitika 2. (ökoszociális) pilléréhez kapcsolódó – intézkedéseket egységes rendszerbe foglalta. Ennek támogatott intézkedései a következők:

- agrár-környezetvédelmi és tájgazdálkodási agrárrendszerek földalapú támogatása,
- kedvezőtlen adottságú területek (LFA²) normatív földalapú támogatása,
- mezőgazdasági beruházások támogatása,
- mezőgazdasági termékek feldolgozásának és értékesítésének támogatása,
- erdőtelepítési támogatások,
- a vidéki térségek alkalmazkodásának és fejlődésének elősegítése,
- idős gazdálkodók korai nyugdíjazásának támogatása,
- fiatal gazdálkodók támogatása,
- gazdálkodók oktatása, képzése.

A felsorolt intézkedések „menülistájáról” a tagországok maguk választhatnak, közülük azonban az agrár-környezetvédelmi és tájgazdálkodási támogatások alkalmazása kötelező elem. A kiválasztott intézkedéseket programokba kell csoportosítani, országos keretprogramot (Nemzeti Vidékfejlesztési Tervet) kell alkotni.

A reform gyorsításáról hozott 2003. június 26-ai luxemburgi döntés is része tehát annak az erősödő folyamatnak, amely a gazdálkodóknak kifizetett támogatást nem a megtermelt termékmennyiségtől, hanem inkább a gazdálkodás rendszerétől, annak minőségi, biztonsági, környezeti valamint társadalmi teljesítményétől teszi függővé. Ennek érvényesítését szolgálja – a jó mezőgazdasági gyakorlat mint támogatási alapkritérium megkövetelésén, a Közös Agrárpolitika általános „zöldülésén” túl – a „moduláció” és a „degresszió” is.

A „moduláció” a mennyiséghez kötött, 1. pilléres támogatások gyorsuló ütemű átcsoportosítását jelenti a 2., vidékfejlesztési pillér támogatásaira. Ez utóbbiak aránya az EU agrár-költségvetésében ma még csak 10,5%, e gyorsítás révén azonban jelentős mértékben növekszik. A Bizottság által 2004. július 14-én elfogadott és a tagországoknak elfogadásra javasolt vidékfejlesztési EU tanácsi rendelettervezet – melyet az Agrárminiszterek Tanácsának 2005. júniusi ülése elfogadott és megerősített – egységes, önálló vidékfejlesztési agráralap, az ún. EAFRD³ létrehozását irányozza elő a következő – 2007–2013-as – tervciklusban, és ehhez rendeli az agrár-költségvetés forrásainak több mint 25%-át. Vagyis miközben a teljes agrár-költségvetést befagyaszttja, a reálértéken csökkenő költségvetésen belül a vidékfejlesztésre szánt forrásokat több mint kétszeresére növeli! Nem véletlen tehát, hogy a

² LFA: Less Favourable Areas

csatlakozásra váró „tízek”-kel kötött koppenhágai megállapodásban a második pilléren számukra rendelkezésre álló pénzügyi keretek aránya már 2004–2006 között 52%! (Igaz, hogy Magyarország esetében e források aránya csak 36%! Sürgős és rendkívül fontos teendő tehát, hogy a 2007–2013-as európai uniós költségvetési tervciklusban lényegesen nagyobb források megszerzésére törekedjünk e 2., vidékfejlesztési pillér mentén.)

Attól függően, hogy az EU költségvetésére vonatkozó tárgyalások milyen eredménnyel zárulnak, a vidékfejlesztésre rendelkezésre álló források a 2007–2013-as tervciklus egészére vonatkozóan várhatóan 74–89 milliárd eurót tesznek ki. Az évi 11–13 milliárd eurós átlagos vidékfejlesztési keretből Magyarországnak reális esélye van arra, hogy évi 5–600 millió eurónyi (mintegy 125–150 milliárd forintnyi) európai forrást megszerezzen, így a 20 százalékos nemzeti társfinanszírozással együtt évente mintegy 160–180 milliárd Ft állhat a vidékfejlesztés támogatási jogcímeinek rendelkezésére.

A 2007–2013-as tervciklusra vonatkozó agrár-vidékfejlesztési EU tanácsi rendelet a források gyors ütemű emelése és egységes alapba rendezése mellett egyúttal bővíti a vidékfejlesztés eszköztárát, szélesíti hatásspektrumát, harmonizálja intézkedéseit. A négy „tengely” mentén tervezett intézkedéseket az 1. táblázatban foglaltak mutatják.

Az 1. (versenyképesség) tengely intézkedései kapcsán – a későbbiek megértése okán is – feltétlenül érdemes a figyelmet egy fontos szempontra felhívni. Ezek az intézkedések ugyanis önmagukban jelzik a versenyképesség európai értelmezését. Eszerint a versenyképesség nem szűkíthető le a vállalatok, gazdasági vállalkozások, a tőkés társaságok versenyképességére. A versenyképességet, a hatékonyságot egy közösségi politikának a társadalom magasabb szerveződési szintjén kell (ene) értelmeznie. Egy társadalmat tehát nem lehet úgy és olyan szempontok szerint vezetni és támogatni, mint egy nagyvállalatot, egy tőkebefektető társaságot, a közpénzeket pedig végképp nem ez utóbbi szint, a tőkebefektetés hatékonyságának növelése mentén kell elkölteni. Ha ez történik, akkor ennek beláthatatlan – vagy nagyon is belátható, katasztrofális – következményei lehetnek a közösség, a társadalom együttes hatékonyságára, versenyképességére, környezeti és társadalmi stabilitására. A társadalom versenyképessége több és más, mint a gazdaság szereplőinek egydimenziós versenyképessége. Az európai vidékfejlesztési elképzelések versenyképességi tengelyében javasolt intézkedéseinek többsége láthatóan a közösség versenyképességének, a társadalmi hatékonyság növelésének szolgálatába állhat, a „köz” gazdasága és a vidék társadalma megerősítését, belső kohéziójának

Javasolt EU vidékfejlesztési politika 2007–2013		
1. tengely: versenyképesség	Célmeghatározás	EU-stratégia nemzeti stratégia vidékfejlesztési programok
	intézkedések	Humán erőforrások: – szakoktatás és tájékoztatás – fiatal gazdák – korai nyugdíjazás – szaktanácsadási szolgáltatás erősítése (beleértve a környezetvédelmi-, állatjóléti és higiéniai követelményeknek való megfelelés elősegítését is) – mezőgazdasági vállalatirányítási és erdőgazdálkodási szaktanácsadó szolgálat felállítására Fizikai tőkék: – mezőgazdasági/erdészeti beruházások – feldolgozás/értékesítés segítése – mezőgazdasági/erdészeti infrastruktúra fejlesztése – mezőgazdasági termelési potenciál javítása Mezőgazdasági termelés és termékeinek minősége (2003 CAP reform): – a környezetvédelmi, állatjóléti és higiéniai követelményeknek való megfelelés átmeneti támogatása – élelmiszerminőség ösztönző program – élelmiszerminőség reklám elősegítése Átmeneti intézkedések – félig önálló gazdaságok – termelői csoportok felállításának segítése
	részaránya	minimum 10%
	EU társfinanszírozási aránya	maximum 50/75%
	területi alkalmazás	minden vidéki terület

1. táblázat: "Az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alapból (EMVA) nyújtandó vidékfejlesztési támogatásokról" szóló EU tanácsi rendeletnek az Agrárminiszterek Tanácsa által elfogadott tervezete (Brüsszel, 2005. június. 20.)

növelését (a generációk közötti kapcsolatok javítását, a zökkenőmentesebb átmenetet, a családi gazdaságok folytonosságának fenntartását, a kisebbek helyzetbe hozását, közös erőfeszítéseik segítését, a leszakadók felzárkóztatását) célozza.

A 2. tengely egyrészt a kedvezőtlen adottságú, illetve korlátozás alá eső mezőgazdasági és erdészeti területek különböző földjára, jövedelempótló támogatását tartalmazza, hiszen csak ezzel biztosítható a „területfedő”, minden tájunkon jelen lévő, a vidék egyensúlyát fenntartó mezőgazdaság fennmaradása. Másrészt itt található a – minden tagállam számára kötelezően meghirdetendő – agrár- és erdészeti környezetgazdálkodási rendszerekhez kötődő támogatások, melyek a környezetbarát, minőségi szerkezetváltás alapeszközei. Ezen eszközök európai megítélés szerinti súlyát jelzi az is, hogy e programokat minden tagállamnak meg kell

³ EAFRD: European Agricultural Fund for Rural Development (EMVA: Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alap)

2. tengely: mező- és erdőgazdasági földhasználat	intézkedések	<p>Mezőgazdasági területeken n tartható használatán ak os zónz ése:</p> <ul style="list-style-type: none"> – hegyvidéki kedvezőtlen adottságú térségek – más szempontból hátrányos helyzetű területek – Natura 2000 mezőgazdasági területek – agrár-környezetgazdálkodás/állatvédelem (kötelező) – nem-termesztív beruházások <p>E r d ő g a z d a s á g i t e r ü l e t e k e n n t a r t a t ó h a s z n á l a t á n a k o s z ó n z é s e:</p> <ul style="list-style-type: none"> – erdősítés (mezőgazdasági/nem-mezőgazdasági területek) – agroerdészet (Agroforestry) – Natura 2000 erdőterületek – erdészeti környezetgazdálkodás – erdészeti termelési potenciál javítása – nem-termesztív beruházások
	kiindulási alap (mezőgazdaság)	kölcsönös megfelelés (cross compliance)
	részaránya	minimum 25%
	EU társfinanszírozási arány	maximum 55/80%
	területi alkalmazás	minden vidéki terület
3. tengely: vidéki életminőség javítása, gazdasági diverzifikáció	intézkedések	<p>É l e t m i n ő s é g i a v í t á s a:</p> <ul style="list-style-type: none"> – alapvető szolgáltatások fejlesztése a vidéki gazdaság és társadalom számára (megteremtése és fenntartása) – falumegújítás és -fejlesztés, a kulturális örökség védelme és megőrzése – szakképzés – kapacitásépítés a helyi fejlesztési stratégiákhoz <p>G a z d a s á g i d i v e r z i f i k á c i ó:</p> <ul style="list-style-type: none"> – nem-mezőgazdasági tevékenységek – mikro vállalkozások – turizmussal kapcsolatos tevékenységek elősegítése – természeti örökség megőrzése és kezelése
	végrehajtás	lehetőleg helyi vidékfejlesztési stratégiákon keresztül
	részaránya	minimum 10%
	EU társfinanszírozási arány	maximum 50/75%
	területi alkalmazás	minden vidéki terület
4. tengely: LEADER végrehajtás	végrehajtás	LEADER módszer a 3. tematikus tengely céljainak megfelelően kiválasztott területeken
	részaránya	minimum 5%
	EU társfinanszírozási arány	maximum 55/80%
	területi alkalmazás	kiválasztott térségek a vidéki területeken

Az 1. táblázat folytatása

hirdetnie saját gazdái számára, és e 2. tengely intézkedései mentén kell a teljes támogatási forráskeret legalább 25%-át elköltenie.

A 3. tengely intézkedései a vidék társadalma életminőségének javítását és gazdaságának több lábra állítását szolgálják az alapvető vidéki szolgáltatások megteremtésével, illetve fenntartásával, az általános életkörülmények javításával, valamint a nem mezőgazdasági – de zömében a mezőgazdasághoz, a

földhöz, a tájhoz közvetlenül vagy közvetve kapcsolható – tevékenységek, gazdasági formák és mikro vállalkozások segítségével. Az erre rendelkezésre álló források el kell hogy érjék a teljes forráskeret legalább 10%-át.

A 4. tengely a források legalább 5%-a mértékig a helyi közösségi kezdeményezéseket és tervezési folyamatot kívánja elősegíteni a LEADER program keretében. Ez a programelem arra az elképzelésre épül, hogy a keretfeltételeket ugyan az Európai Közösség és a nemzeti programok megadják, ám a helyi közösségeknek kell saját fejlesztési programjaikat és terveiket kidolgozniuk. Maga ez a közösségépítő, helyi tervezési folyamat is forrásokat igényel, s ehhez kíván segítséget nyújtani 80%-os mértékben az Európai Közösség.

A nemzeti mozgástér e vidékfejlesztési programok és nemzeti tervek tartalommal való megtöltésében tehát elég jelentős, ugyanis részben az egyes tengelyeken belül is a nemzeti kormányok dönthetik el, hogy mely intézkedéseket emelik be saját terveikbe és programjaikba, másrészt – miután az egyes tengelyeken elköltendő források minimális arányát csak a teljes forráskeret 50%-áig (a tengelyek sorrendjében 10+25+10+5%-os mértékben) határozza meg az Európai Közösség – a források fennmaradó 50%-át nemzeti hatáskörben költethetjük el bármelyik felsorolt támogatási területen.

A „degresszió” révén a termésmennyiséghez kötött direkt támogatások tervezett csökkentése az 5000 euró/év támogatási összeg (átlagosan 20 ha-os birtokméret) fölött jelenik meg, vagyis a nagyobb üzemeket érinti. Az így elvont forrásokat csak a 2. (vidékfejlesztési) pillér mentén használhatja fel a tagállam gazdái üzemmérettől függő degresszív támogatására, előnyben részesítve tehát a kisebb üzemeket. Ezen intézkedés céljának és értelmének megértéséhez feltétlenül tudnunk kell, hogy az EU-ban az átlagos birtoknagyság 19 ha! Az 50 ha-t meghaladó birtokok aránya 8,6% (de pl. Portugáliában csupán 2,4%, Franciaországban viszont közel 30%) (2. táblázat).

Az európai agrármodell tehát a kis- és közepes méretű családi (egyéni) gazdaságok dominanciájára épülő és „területfedő” (minden térségben jelen lévő) mezőgazdasággal számol, úgy növelve e kisebb mozaikokból építkező szerkezet ver-

Birtokméret-kategóriák (ha)	Fran cia or sz ág (1997)	Német or sz ág (1997)	Portugál ia (1997)	EU15 (1997)	Magyar or sz ág (2000)
-10	35,3	45,6	87,6	68,6	93,8
11-50	33,4	39,8	10,0	22,3	4,9
51-	29,7	14,6	2,4	8,6	1,3

2. táblázat: A gazdaságok birtokméret-kategóriák szerinti megoszlása az EU három tagállamában, a Közösség egészében és Magyarországon (%)

senyképességét, hogy minden erővel támogatja összefogását, beszerzési, feldolgozási és értékesítési szövetkezését, közös piacra jutását. Ennek alapeszközait a vidékfejlesztés tartalmazza. Ez is azt valószínűsíti, hogy a kisebb méretkategóriába tartozó birtokok meghatározó aránya miatt a vidékfejlesztési támogatások tartós és növekvő súlyú elemei lesznek a Közös Agrárpolitikának.

5. Az átalakuló európai agrár- és vidéktámogatási rendszer

Az EU-ban az agrártámogatásoknak ma tehát két eltérő jellegű csoportja létezik: a régi típusú, mennyiségekhez (kvótákhoz) kötött, ún. 1. pilléres támogatások, illetve az új típusú, gazdálkodási rendszerekhez és területekhez kötött vidékfejlesztési (ökoszociális) vagy 2. pilléres kifizetések.

Az első csoportba tartozó – a termeléshez, a mennyiségekhez kötött, és a 2007–2013-as költségvetéssel kapcsolatban kirobbant éles viták során a brit miniszterelnök által hevesen támadott, várhatóan mérséklődő 1. pilléres – támogatások három alapvető formája alakult ki.

Az első a közvetlen kifizetések, melyeket meghatározott termésszintig és adott területnagyságig finanszíroz az EU, túlnyomó többségében az ún. GOFR (gabona-, olaj-, fehérje- és rost-) növények termesztése esetében. Ez a kvótákhoz kötött támogatás ma a gabonaféléknél pl. 63 euró/t. Magyarország esetében 4,73 t/ha termésszintig fizeti ezt az összeget az EU, így ez a támogatás hektáronként $63 \times 4,73 = 300$ euró (kb. 75 eFt/ha). 2004-ben ennek legfeljebb 55%-át kaphatták meg a magyar gazdák, ami mintegy 40 eFt/ha kifizetést jelentett volna e növények termesztése esetén. Ebből 25%-ot az EU-keretek biztosítanak, 30%-ot pedig nemzeti forrásból fizethetünk a gazdáknak. Ez a közvetlen kifizetési összeg 2010-re éri el a 100%-ot, vagyis a 75 eFt/ha értéket (ha addig a 100% nem csökken!).

A másik támogatási forma az intervenciósi állami felvásárlás. Ezzel az állam, illetve az EU garantál egy minimális felvásárlási árat, amelyen – ha ez alá csökkennének a piaci árak – felvásárolja a gazdáktól a termésfelesleget. Ez az árszint gabonaneműeknél 2004-ben 25 eFt/t körül alakult. Ehhez bizonyos minőségi követelményeknek is meg kell felelni, és – a magyar belső szabályozás szerint – a felajánlott mennyiségnek a 80 t-t meg kellett haladnia. Közepes termésátlagot (búzánál pl. 4 t/ha-t) feltételezve, ez a gyakorlatban azt jelenti, hogy legalább 20 ha azonos fajtaival bevetett területtel kell rendelkezni, vagyis a 100 ha alatti szántóterülettel rendelkező gazdaságok ehhez egyedül gyakorlatilag nem tudnak hozzájutni, ami jelzi az eszköz kiválasztott célcsoportját (a nagy agráripari vállalkozásokat) is.

A harmadik támogatási forma az exporttámogatások köre. Ezek olyan termékekre – az exportálóknak – nyújtható támogatások, amelyekre az adott évben a piaci helyzettől függően eseti jelleggel hirdet megszubvenciót az EU.

Az erősödő új elemek a gazdálkodási rendszerekhez és területekhez kötött, ún. 2. pilléres vagy vidékfejlesztési támogatások nemcsak a GOFR-növények, hanem különböző ágazatok és eltérő adottságú területek támogatására is felhasználhatók. Ilyen – az Európai Mezőgazdasági Orientációs és Garancia Alap (EMOGA) Garancia Részlegéből 80%-os mértékben EU társfinanszírozott – kifizetési jogcímek pl.: az agrár-környezetgazdálkodási rendszerek és a kedvezőtlen adottságú térségek támogatása, speciális intézkedések félig önálló gazdaságok („a kicsik”) számára, agrárterületek erdősítése, termelői csoportok létrehozása, állatvédelmi és növényegészségügyi EU-előírások átvételének támogatása stb. További lehetőségeket kínálnak azok a források, amelyeket az EMOGA Orientáció Részlege 15–40%-os mértékben társfinanszíroz, és amelyekből fedezhetők pl.: mezőgazdasági beruházások, feldolgozás, kereskedelem támogatása, fiatal gazdák támogatása, oktatás, a vidéki térségek alkalmazkodásának és fejlődésének elősegítése stb. Ezek közül a gazdák számára a legjelentősebb jövedelemforrást az alábbi négy kifizetési forma jelenti.

Az agrár-környezetgazdálkodási programokban meghirdetett gazdálkodási rendszerekhez (ökológiai/bio/gazdálkodás, gyepre alapozott legeltetéses állattartás, érzékeny természeti területek gazdálkodási rendszerei, vizes élőhelyek, tó, nádas, ártér külterjes mezőgazdasági hasznosítása, tájgazdálkodás, integrált növénytermesztés stb.) kötődő földalapú, normatív támogatások távlatilag is a legnagyobb hektáronkénti kifizetéseket biztosítják azoknak a gazdáknak, akik vállalják az adott rendszerek gazdálkodási előírásainak betartását. Értékük felső határa ma az EU-ban célprogramtól függően 450–900 euró/ha/év, azaz mintegy 110–220 eFt/ha/év.

Az ún. kedvezőtlen adottságú térségek normatív, földalapú támogatása a gyenge termőhelyi adottságú, a hegy- és dombvidéki lejtős, illetve a környezet- és/vagy természetvédelmi korlátozások alá eső területek valamint a demográfiai és/vagy foglalkoztatási szempontból hátrányos helyzetű térségek gazdálkodóinak jövedelemkiegészítését szolgálja. E kifizetések felső határa ma az EU-ban 200 euró/ha/év, azaz mintegy 50 eFt/ha/év.

Az ún. félig önálló gazdaságok egyszerűsített, normatív támogatásának összege 2004-ben 1000 euró/gazdaság volt. Ez a 10 hektár alatti területű gazdaságok célzott támogatási formája lehet, hiszen birtoknagyságtól függetlenül és egyszerű

eljárással juthatnak ennek révén mintegy 250 eFt/gazdaság/év kifizetéshez.

Végül a termelői csoportok létrehozásához nyújtott vidékfejlesztési típusú támogatás a csoport termelési értékétől függően 50–100 ezer euró/csoport/év, és a megalakulását követő 5 évben folyósítható. Ez az eszköz egyúttal jelzi az európai agrárpolitika azon stratégiai elképzelését, hogy kis mozaikokból – családi gazdaságokból – építkezve, de azok piaci versenyképességét társulásukkal megteremtve kívánja az egyéni gazdálkodás és tulajdonosi szemlélet valamint a méretökönómia előnyeit egyesíteni.

A felsorolt támogatási formák többsége a Nemzeti Vidékfejlesztési Terv (NVT) valamint az Agrár- és Vidékfejlesztési Operatív Program (AVOP) keretében 2004 őszén már Magyarországon is pályázható volt. Az agrár-környezetgazdálkodási rendszerek földalapú támogatására rendelkezésre álló források keretek 2004-ben meghaladták a 19 milliárd Ft-ot, a tárca deklarálta, hogy az ehhez szükséges 3,8 milliárd Ft nemzeti forrást a költségvetésben biztosítja, és e források kereteket 2006-ra 29 milliárd forint fölé emeli. Ez a keret a koppenhágai megállapodás következtében e 3 évben sajnos dinamikusabb növekedést vélhetőleg nem tesz lehetővé, ám biztató lehet Magyarország vidéki térségei és egész agráriuma számára. Ezek ugyanis várhatóan az EU-ban is növekvő, tartós és legelőnyösebb támogatási formává válnak. Mindezen folyamatok és eszközök lehetőségeket kínálnak a vidékfejlesztéshez kapcsolódó agrár-környezetgazdálkodási rendszerek elterjesztésére, a minőségi agrár-szerkezetváltás és ezzel az elérhető vidék megteremtésére.

6. A hazai előzmények

E 2. pilléres vidékfejlesztési támogatási rendszer magyarországi bevezetését készítették elő olyan előcsatlakozási programok, mint a Nemzeti Agrár-környezetvédelmi Program (NAKP) és a SAPARD⁴ program. Mindkét program alapját az 1999/1257. számú EU tanácsi (vidékfejlesztési) rendelet adja. Míg az NAKP az agrár-környezetvédelmi és tájgazdálkodási rendszerek kidolgozásának és kísérleti indításának, addig a SAPARD alapvetően a rendelet strukturális, beruházási, szerkezeti jellegű intézkedéseibevezetésének kereteit teremtette meg.

6.1. Magyarország SAPARD terve

A SAPARD program keretében nyújtott közösségi agrár- és vidékfejlesztési támogatásokról szóló 1999/2349. (XII. 21.) sz. kormányhatározat az alábbi intézkedéseket hagyta jóvá:

– mezőgazdasági vállalkozások beruházásainak támogatása,

– mezőgazdasági és halászati termékek feldolgozásának és marketingjének fejlesztése,

– szakképzés,

– agrár-környezetvédelmet és tájfenntartást szolgáló termelési módszerek elterjesztése,

– termelői csoportok felállítása, működtetése,

– falufejlesztés és -felújítás, a vidék tárgyi és szellemi örökségének védelme és megőrzése,

– a tevékenységek diverzifikálása, alternatív jövedelemszerzést biztosító gazdasági tevékenységek fejlesztése,

– a vidéki infrastruktúra fejlesztése és javítása,

– technikai segítségnyújtás.

A 2004. április 30-án lejárt programhoz – amely a kormányhatározatban felsorolt összes jogcímet nem hirdette meg – több mint 8000 pályázatot nyújtottak be a megelőző másfél évben. A rendelkezésre álló forrás 52 milliárd Ft volt, az igényelt támogatási összeg meghaladta a 400 milliárd Ft-ot. A pályázatokat elsősorban beruházástámogatásra, infrastruktúrafejlesztésre, falufejlesztésre, kisebbrészt feldolgozási és marketingtevékenységre nyújtották be. A szerződés kötéseket – EU által jóváhagyott – határideje 2004. augusztus 31-e volt.

6.2. A Nemzeti Agrár-környezetvédelmi Program (NAKP)

Az NAKP-t a Nemzeti Agrár-környezetvédelmi Programról és a bevezetéséhez szükséges intézkedésekről szóló 1999/2253. sz. kormányhatározat rendelte indítani 2000. január 1-jén, ám végül csak 2002-ben indult. A költségvetés az agrártámogatások között 2002-ben 2,2, 2003-ban 4,5 milliárd Ft-ot különített el e támogatási, kifizetési rendszer indítására. A hat támogatott gazdálkodási rendszerre 2002-ben 5321, 2003-ban pedig 7529 pályázat érkezett 272 ezer, illetve 301 ezer ha területre. A pályázott támogatási összeg 4,5 milliárd Ft, illetve 5,5 milliárd Ft volt. A rendelkezésre álló összeg csak az igények mintegy 60%-os kielégítését tette lehetővé, így 2002-ben 2691 pályázat összesen 153 ezer ha területtel, majd 2003-ban 5114 pályázat összesen 235 ezer ha területtel került be a programba.

A programban részt vevő gazdáknak kifizetett összeg 2002-ben 2,1 milliárd Ft, majd 2003-ban 4,1 milliárd Ft volt, 13.700 Ft/ha, majd 17 450 Ft/ha átlagos értékkel. A kifizetési összeg – programtól függően – 10–50 eFt/ha között változott. A területi arányok alapján a legnagyobb érdeklődés sorrendben

– a gyephasznosítási célprogram (38 %),

– az ökológiai gazdálkodási célprogram (25 %) és

– az ÉTT⁵ célprogram (17 %)

⁴ SAPARD: Special Accession Programme for Agriculture and Rural Development (Előcsatlakozási program a mezőgazdaság és a vidék fejlesztésére)

iránt mutatkozott, a vizes élőhelyek, az alapprogram, illetve az integrált gazdálkodási célprogram részesedési aránya a teljes programterületből összesen 20% (sorrendben 7,2, 6,6, illetve 6,2 %) volt.

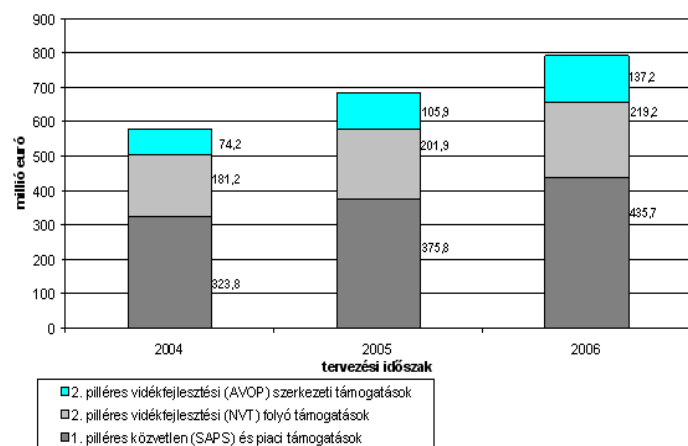
7. A vidékfejlesztés magyar kerettervei

Magyarország előcsatlakozási vidékfejlesztési programjai – az NAKP és a SAPARD – 2004. május 1-jével, az EU-csatlakozással véget értek. A tagországokra vonatkozó vidékfejlesztési kerettervek egységes rendszerbe foglalják és továbbvizsgálják, kibővítik az előcsatlakozási vidékfejlesztési terveket. Ezek – a Nemzeti Fejlesztési Tervhez (NFT-hez) illeszkedő – tervek: a Nemzeti Vidékfejlesztési Terv (NVT) és az Agrár- és Vidékfejlesztési Operatív Program (AVOP). Pénzügyi kereteiket, az európai források évenkénti megoszlását a 2004–2006-os időszakokra a 3. ábra szemlélteti.

A vidékfejlesztési programok mentén 1 Ft nemzeti forrással 3 Ft (AVOP), illetve 4 Ft (NVT) európai forrást tudunk megmozdítani és megszerezni a magyar agrárium és vidék számára.

7.1. Az Agrár- és Vidékfejlesztési Operatív Program (AVOP)

Az NFT részét képező AVOP intézkedéseinek célja az NVT-ben megfogalmazott, támogatott gazdálkodási rendszerekhez

3. ábra: Magyarország számára előirányzott európai agrár- és vidékfejlesztési források évenkénti és jogcímek szerinti megoszlása (2004–2006) (millió euró) (nemzeti kiegészítés nélkül)

kapcsolódó mezőgazdasági termelés és élelmiszerfeldolgozás feltételeinek megteremtése, versenyképességének javítása valamint a vidék felzárkóztatásának elősegítése. A program négy prioritást fogalmaz meg. Támogatott intézkedései az alábbiak:

1. prioritás: a versenyképes alapanyag-termelés megalapozása a mezőgazdaságban:
 - a mezőgazdasági beruházások támogatása,

- fiatal gazdálkodók pályakezdési támogatása,
 - erdőgazdálkodás korszerűsítése,
 - szakmai továbbképzés és átképzés támogatása,
 - a halászat modernizálása;
2. prioritás: az élelmiszer-feldolgozás modernizálása:
 - mezőgazdasági termékek feldolgozásának és értékesítésének fejlesztése;
 3. prioritás: vidéki térségek fejlesztése:
 - a vidéki jövedelemszerzési lehetőségek bővítése,
 - mezőgazdasághoz kötődő infrastruktúra fejlesztése,
 - alapvető szolgáltatások a vidéki vállalkozók és lakosság számára,
 - falufejlesztés és -felújítás,
 - közösségi kezdeményezésű programok (LEADER+) támogatása;
 4. prioritás: technikai segítségnyújtás:
 - technikai segítségnyújtás.

7.2. A Nemzeti Vidékfejlesztési Terv (NVT)

Az NVT egységes keretbe foglalja az EMOGA7 Garancia Részlegéből 80%-os mértékben EU-társfinanszírozott vidékfejlesztési intézkedések hazai végrehajtását. Intézkedései elsősorban a gazdálkodás folyó támogatását biztosítják, és részben a környezeti kihívásokra adnak válasz (agrár-környezetgazdálkodási rendszerek, kedvezőtlen adottságú térségek támogatása, EU-követelményeknek való megfelelés elősegítése, mezőgazdasági területek erdősítése), illetve segítenek az átalakulás okozta gazdasági és társadalmi nehézségek enyhítésében (termelői csoportok létrehozásának támogatása, félig önálló gazdaságok támogatása, korai nyugdíjazás). Támogatott intézkedései az alábbiak:

1. agrár-környezetgazdálkodás:
 - a. agrár-környezetgazdálkodási alapprogram,
 - b. integrált növénytermesztési célprogram,
 - c. ökológiai gazdálkodási célprogram,
 - d. Érzékeny Természeti Területek programja,
 - e. kiegészítő agrár-környezetgazdálkodási támogatások;
2. kedvezőtlen adottságú és környezetvédelmi korlátozások alá eső területek támogatása;
3. az EU környezetvédelmi, állattól- és higiéniai követelményeinek való megfelelés elősegítése;
4. mezőgazdasági területek erdősítése;
5. korai nyugdíjazás;
6. szerkezetátalakítás alatt álló félig önálló gazdaságok támogatása;
7. termelői csoportok létrehozásának és működtetésének támogatása;

⁵ ÉTT: Érzékeny Természeti Területek

8. technikai segítségnyújtás.

A 3. táblázat az NVT forrásainak jogcímeik szerint tervezett megoszlását foglalja össze a 2004–2006-os időszakokra. Az ezekre vonatkozó támogatási rendeletek és közlemények megjelentek. A korai nyugdíjazás (5) támogatási jogcím csak 2006-ban kerül meghirdetésre. Az egyes jogcímelekhez kapcsolódó támogatások 2004-ben az alábbi határidőig voltak igényelhetők:

1. Agrár-környezetgazdálkodás: október 15. – november 26.
2. Kedvezőtlen adottságú területek: október 15. – november 26.
3. EU-követelményeknek való megfelelés: november 1. – 2005. április 30.
4. Mezőgazdasági területek erdősítése: szeptember 15. – október 15.
6. Félig önálló gazdaságok: október 11. – november 7.
7. Termelői csoportok: november 1. – november 30.

A források közel 80%-a az első négy intézkedési terület finanszírozását szolgálja. Ezek közül is kiemelkedik az 1. intézkedési terület, az agrár-környezetgazdálkodási rendszerek földalapú támogatásának forráskerete, amely az NAKP kibővített folytatását biztosítja. Meg kell jegyezni ugyanakkor, hogy bár a 2004. évi támogatási kérelmek beadási határideje november 26-a volt, és az FVM-nek a törvényes keretek között

60+30 nap állt volna rendelkezésére a kérelmek elbírálására, ám a tárca a beérkezett 32 800 kérelmet nem volt képes még a meghosszabbított határidőig (2005. február 26-ig) sem feldolgozni. A 2005 február–márciusi gazdademónstrációt lezáró –a miniszterelnök által jegyzett– megállapodás a mulasztásos törvénysértést rögzítve 2005. május 31-ét szabta a kérelmek elbírálásának végső határidejéül. Május közepén a tárca új vezetése azonban arról tájékoztatta a demonstráló szervezetek vezetőit és tárgyaló delegációját, hogy ezt a határidőt sem képes tartani, s új határidőként 2005. július 31-ét jelölte meg a közel 70 milliárd Ft értékben benyújtott támogatási kérelmek elbírálására. Mindezek következtében agrár-környezetgazdálkodási megállapodása másfél éve egyetlen gazdának sincsen annak ellenére, hogy 2004. május 1-je óta EU-tagok vagyunk, az érdeklődés a program iránt igen nagy, és az európai források rendelkezésre állnak. E késés további következménye, hogy a tárca 2005-ben nem tud, és nem is tervez új támogatási rendeletet kiadni és új támogatási kérelmeket befogadni. Erre legközelebb 2006 kora tavaszán kerülhet sor. Ezen a tűrhetetlen helyzeten gyorsan és határozottan változtatni kell, hiszen a versenytársak e forrásokhoz normatív módon folyamatosan és időben hozzájutnak!

Támogatott intézkedés (FVM rendelet elnevezése)	2004			2005			2006			Összesen			Arány %
	EU	nemzeti	összes	EU	nemzeti	összes	EU	nemzeti	összes	EU	nemzeti	összes	
1. Agrár-környezetgazdálkodás	66,7	16,7	83,4	80,0	20,0	100,0	99,1	24,8	123,9	245,8	61,5	307,3	40,8
2. Kedvezőtlen adottságú és környezetvédelmi korlátozások alá eső területek támogatása	19,8	4,9	24,7	22,1	5,5	27,6	23,3	5,8	29,1	65,1	16,3	81,4	10,8
3. Az EU környezetvédelmi, állatjóléti és higiéniai követelményeinek való megfelelés elősegítése	57,2	14,3	71,5	54,8	13,7	68,5	23,7	5,9	29,6	135,7	33,9	169,6	22,5
4. Mezőgazdasági területek erdősítése	16,1	4,0	20,1	19,4	4,8	24,2	28,3	7,1	35,4	63,8	15,9	79,7	10,6
5. Korai nyugdíjazás	–	–	–	–	–	–	15,5	3,9	19,4	15,5	3,9	19,4	2,6
6. Szerkezetátalakítás alatt álló félig önálló gazdaságok támogatása	3,4	0,8	4,2	5,7	1,4	7,1	10,1	2,5	12,6	19,2	4,8	24,0	3,2
7. Termelői csoportok létrehozásának és működtetésének támogatása	6,1	1,5	7,6	9,9	2,5	12,4	11,2	2,8	14,0	27,2	6,8	34,0	4,5
8. Technikai segítségnyújtás	12,0	3,0	15,0	10,0	2,5	12,5	8,0	2,0	10,0	30,0	7,5	37,5	5,0
Összesen	181,3	45,2	226,5	201,9	50,5	252,4	219,2	54,8	274,0	602,3	150,6	752,9	100,0

3. táblázat: Az NVT forrásainak támogatott intézkedések szerinti megoszlása (2004–2006) (millió euró)
(80/20%-os EU/nemzeti társfinanszírozás)

A támogatási rendeletek, közlemények és gazdatájékoztatók megtalálhatók a www.mvh.gov.hu és a www.nakp.hu weboldalon a „Kiadványok, publikációk” címszó alatt.

(Folytatás a következő számban)

Az erdélyi magyar közösség gazdasági esélyei

SOMAI JÓZSEF

Jelen dolgozatban abból a két kijelentésből indulunk ki, hogy az erdélyi magyarság megmaradásának gazdasági minimumai nincsenek meg, illetve hogy egy másfél milliós népnek jogos a fennmaradási igénye.

Igen nehéz a romániai magyar közösség gazdasági esélyeit elemezni. Az olyan országos jellegű átlagok, mint a: GDP, inflációs ráta, költségvetési hiány, külkereskedelmi mérleg, államháztartási deficit, munkanélküliségi ráta stb. egy ország teljes gazdasági állapotát tükrözik. Azonban ezek a mutatók regionálisan eltérnek az országos átlagtól, sőt kifejezhetetlenek egy nemzeti közösség tekintetében, legyen az bár másfél milliós létszámú is, mert hiányzik az önkifejezéshez szükséges infrastruktúra, éppen ezért nem beszélhetünk önálló erdélyi magyar gazdaságról sem. Ennek az utóbbi kérdésnek a nézeteit az erdélyi gazdasági és politológus szakemberek már néhány évvel ezelőtt ütköztették (lásd *Magyar Kisebbség* 1999/4. számát). Ebben az országos és világpolitikai konstellációban a kisebbség, konkrétan a magyar kisebbség önálló gazdasági életéről tárgyaltan beszélni, elsősorban mert a *termelés – fogyasztás – termelés* körforgalmában a termelő általában nem célozhat meg csak egy etnikai fogyasztóréteget, vagy a fogyasztót csakis etnikumdeterminált termék használatára korlátozni nonszensz, hiszen a belső és külső piac bonyolult és széles kapcsolatrendszere a „gazdasági életet” etnikumközivé minősíti. Ez a tétel a tömbmagyarságban élők gazdálkodására is vonatkozik, mivel a piacgazdaságban egyetlen népcsoportnak sem lehet önálló gazdaságot kialakítani, mert a megmérettetés etnikumtól függetlenül mindenki számára a piacon történik. Az viszont igaz, hogy ugyanannak a megmérettetésnek kell eleget tegernek bármely kisközösség kisebbségi tagjai vagy csoportjai is. Erre a megmérettetésre kell felkészülniük a kisebbséghez tartozó gazdasági szereplőknek, a piaci kínálathoz igazodni kénytelen szereplőknek. Ilyen feltételrendszer nem biztosíthatja az erdélyi magyarság megmaradásához szükséges gazdasági minimumokat sem.

Egy kisebbségi csoporthoz tartozó közösségnek egy időben három cél elérése kell legyen a feladata:

1. a megmaradás, amely általános emberjogi követelmény,
2. az itthonmaradás, amely a közösség létszámát és történelmét tekintve jogos igény és
3. a fenntarthatóság, amelyhez létre kell hozza magának a működő közösségi intézményeket. Ehhez viszont olyan gazdasági erőforrásokat teremtő hálózatra lenne szükség, amely képes megtermelni a kisebbségi csoport fennmaradásához

szükséges intézmények működésének anyagi feltételeit.

Ma már a megmaradás, az itthonmaradás és fenntarthatóság egyértelműen a gazdasági esélyek függvénye. Jelenleg nem létezik egy olyan erdélyi magyar közösség, amely önálló közhatalmi státust gyakorolhatna, vagy egy önálló intézményrendszert működtethetne. Ezért saját érdekei elérésének programjára van szükség. A kulturális, gazdasági, oktatási és szociális intézményeink működését biztosító anyagi háttér, a gazdasági erő és önálló döntési képesség messze elégtelen a fenntarthatósághoz. Gyérek a gazdasági intézményeink. A kis- és középvállalkozók nagyságrendje nem üti az átlagot, a nagytőke területéről leszorultunk. Vannak vállalkozásfejlesztő központjaink, szakmai szervezeteink: RMKT, RMGE, EMT, ritkán születnek szövetkezetek, van, de szétszórta/gyenge a gazdaköri mozgalom, meg visszazorított a kisipar, a szolgáltatások szerveződése. Mindez igen kevés az önálló fenntartás kísérletéhez, mert a fennmaradás feltételrendszere sokrétűbb és igen bonyolult.

Elsősorban ismernünk kell, hogy milyen tendenciák közepe próbálkozhatunk sort keríteni a fenntarthatóság feltételeinek teljesítésére, amihez viszont látnunk kell az alábbi területek tendenciáit, a fejlődési irányokat:

– **Népesedés alakulása.** Ezen a területen rosszak az adataink és tapasztalataink. Kétszázszáz éves csökkenésünk tíz év alatt magától beszél. A jövőkép sem biztatóbb, mert erősödő jelenséggént a láthatáron van a falusi lakosság nagyobb migrációja a városok felé. Szakemberek számítása szerint Romániában a munkaerő optimálisabb szórása érdekében rövidesen kb. kétmillió falusi lakos kell a központok/városok felé irányuljon. A magyar lakosság vonatkozásában ez közel kétszáz ezer lélekszámot jelentene, és tudott dolog, hogy a magyar falu migrációja kétirányú, egyik irány a központok/városok felé, a másik erősebben ható irány a kivándorlás, amely a demográfiai csökkenés természetes felgyorsulásához vezet.

– **Infrastruktúra helyzete.** Ebbe a fogalomba beleértjük a: lakáshelyzet; utak; vasúthálózat; csatornázás; ivóvízszükséglet; villany- és földgázhálózat kérdéseit. Ebben a vonatkozásban Románia, a felzárkózott és felzárkózó országok viszonylatában, az utolsó helyen áll. Alaposabb vizsgálattal bizonyítható lenne a magyarlakta helységek diszkriminatív helyzete. Lásd például nem messze innen Torockó, Torockószentgyörgy megközelíthetőségét, valójában ezek kiemelten turista erőforrások helyszínei, viszont majdnem megközelíthetetlenek a teljesen elhanyagolt útviszonyok miatt. Valójában ez a kibontakozás lehetőségének a blokádjá, vagy a lakosság jövedelemszerzésé-

nek tudatos/nem tudatos (?) korlátozása. Ilyen és még inkább elfelejtett kis helységek sokasága található Kolozs megyében és a Székelyföldön, de a szórványban is. Erdélyben a falvak csatornázása 20% alatt van, míg a csatlakozott országoké meghaladja az 50 százalékot. Nincs adatunk külön a magyar falvakról.

– **Foglalkoztatottság elyzete.** Adataink itt sincsenek, de szemünk előtt folyik a szakember-elvándorlás, továbbá a a városokba történő bevándorlás, vagy a kivándorlás – az úgynevezett „kinti” munkára. Ezeknek a visszatérése számban elenyésző. Folyamatosan napirenden van a fiatalok elvándorlása, a munkaerő pótlására kevés az esély, az elöregedés előrevetíti a falu kihalásának lehetőségét, az idősebb korosztály sorsa a társadalmilag marginálizált személyek státusza.

– **Technológiai színvonal.** Nincs a vidéki gazdálkodásnak versenyképes modern technológiája. A mai falusi gazdaság azokat az elmaradt gazdálkodási módszereket és helyzetet konzerválta, amelyek 1990-ben alakultak ki, mégpedig a versenyképtelen parcellás gazdálkodást. A nagy termelékenységet biztosító új technológia és modern eszközök alkalmazásának mellőzése versenyképtelenné teszi, nem lehet képes versenyben maradni a globalizált kereskedelem olcsó és minőségi áruival szemben, amelyeket a multinacionális hálózatok ömlesztnek. A versenyképességet biztosító modern eszközökhöz való hozzáférést gátolja a teljes tőkehiány és a meglehetősen nehézkesen és drágán szolgáltató hitelforrások, a drága munkaeszközök. A modern gépek beszerzése egy magángazda képességét túlon-túl fölülmúlja. Amár alacsony felvásárlási árakat, a kereskedelmi hálózatok uralmának terjedésével, az egyre szűkülő piac a minimálisra korlátozza, helyenként teljesen lehetetlenné teszi az értékesítési esélyeket. Nincs vagyonosodási esély, mert az önköltség alatti eladási árak természetesen csökkentik magát a vagyoni állagot (ez a csendes kimúlás esélye).

– **Életképes kisgazda-szisztéma** kialakítására nincs rendszerkeret, nincs stratégia, nem jött létre megfelelő gazdasági környezet, a vidék a mai napig nem tűzte határozottan napirendjére a szövetkezésre alapozó összefogást, nincs összefogás a szétszórt szűkös lakossági pénztartalékok tőkévé szerveződésére, még annak tudatában sem, hogy a tizenöt éve visszaöreglött kisparscellás gazdálkodás ma már végleg halálra van ítéelve. A föld olcsó felvásárlása napirenden van nyugati (helyenként keleti) tőketulajdonosok részéről. Szó szerint érte: kicsúszik a talaj a lábunk alól.

– **Vagyonosodás – tulajdonlás.** Az etnikai gazdasági törésvonalon gondolkodva, a negyvenöt évig tartó intenzív vagyontalanítás után, a közösségünkötől erőszakkal elvett vagyonok tisztességes, jogszerű visszaszolgáltatása, amelynek igazságtétele

még mindig nem történt meg teljesen, valamelyest segítene a gazdasági forrásaink újraalakításában és gazdasági politikánk újragondolásában, a helyi gazdálkodás beindításában. A nagyvállalatok magánosítása a kisebbségi közösségek számára Romániában nem megoldás, az utat a törvényes, igazságos juss visszaszerzésén és a lassú gyarapodáson alapuló polgárosodás, az átmeneti krízises időben a fennmaradás biztosítaná. Természetszerűleg ilyen gazdasági környezetben a lakossági megtakarítás majdnem teljesen ki van zárva, sőt a vagyonilag csökkenésével is számolni kell a veszteséges gazdálkodás miatt, s így a gazdaság fejlődésképtelenné válik.

– **Szociális gondok.** A szociális gondok növekedése állandó folyamat, a lakosság-elöregedés szintén. A szociális nehézségek, az alacsony színvonalú orvosi ellátás, gyógyszerhiány, a rossz utak okozta elszigetelődés mind-mind a nyomor és a természetes fogyatkozás felgyorsító tényezői.

A tudásszerzési lehetőségek esetlegesek és szervezetlenek, az oktatás alacsony színvonalú, tekintettel arra, hogy a szegénységbe szakadt falusi feltételek miatt eluralkodott az ingázási rendszer, amely okán a falusi lakosság és az értelmiség közötti közvetlen kapcsolat az elvárt alatt maradt, s ebből következően csupán 5%-os a faluról származó középiskolai végzettek száma, és csak 1%-a végez egyetemet. A szatelit falvaknak egyedüli támasza az egyház és a pap. A kispars településstruktúránk eltér az európai átlagos településstruktúrától, az erdélyi faluközösség sajátos helyzetet jelent, de ezek megtartására nincs sajátos stratégiánk, elképzelésünk.

– **Bevezetés saját dolgainkba** – döntéshozás. 15 év után nem léptünk semmit előre az autonómia ügyében. Döntéshozási kapacitás nélkül nem léphetünk előre, mert marad a másodrendűségi állapotunk, nincs keret a saját sorsunk feletti döntéshozatalra.

– **Tehetetlenségállapot.** A legtöbb faluközösségben általános tehetetlenség uralkodik, s ez az általános tehetetlenségi állapot tartja fogságban a cselekvőképességet, a falusi lakos ma a történelem alakította helyzet rabja, ráadásul még a kiút-keresés is hiányzik. A vidékkel szembeni politikai érzéketlenség mélyíti ezt a tehetetlenségi állapotot. Erről viszont magunk tehetünk, és magunk között kellene szakszerűen tárgyalnunk.

A tendenciák vizsgálatánál még három tényezőt kell szemügyre vennünk, mint olyanokat, amelyek az esélyeinkre hatással vannak.

1. **A globalizáció.** Románia, jelenlegi társadalmi-gazdasági állapotában, különlegesen predestinált a globalizációs fejlesztés alternatívájának útját járni, tekintettel a hihetetlenül nagy külföldi tőkeszomjra, a lerobbant technológiára, a nagy költségvetési hiányra és egyebekre, amelyek az ellenőrizhetet-

len fejlesztés elháríthatatlan alternatíváját kényszeríti a gazdaságra. Mindez kitűnő teret nyújt a multi- és transznacionális vállalkozások terjeszkedése számára. Ellenszere csakis a regionális fejlesztés és a kistérségek fejlesztése lehet, amelynek keretében a civil szféra súlyának emelésével, karöltve a helyi közigazgatással lehet képes az ország (ha képes rá) egy igazi polgári társadalom kiépítésére, amely a globalizációs veszélyeket fékezni tudná. Mindez csak abban az esetben történhet meg, amennyiben a hatalomtól függő szabályozásban is társra talál és dominálni képes a társadalom jobbik felét, illetve ha az erkölcs visszacsempészhető a gazdaságviteli magatartásba.

A makro- vagy mikrogazdaság-politika a kisközösség számára opció lehet. Ezért vezetőinek el kell dönteniük, melyikre helyezik a hangsúlyt, és ennek a döntésnek a jegyében kell gazdasági stratégiát kidolgozni és annak alapján cselekedni. Szerintünk a romániai magyar nemzeti közösség, politikai és térségi szempontok miatt, predesztinált a regionális fejlesztésre, a kistérségek és helységek gondviselésére. Tehát a kisközösség számára a mikrogazdaság-politikai opció lehet a prioritás. A globalizáció túlzott térnyerését a regionális integráció, civil integráció, civil és önkormányzati integráció ellensúlyozhatja.

A globalizációs térhódítás viszont könnyörtelen, csak önérdekű, profit- és pénzközpontú. Az állam kiszolgáltatott, túszként, pénzszerzési eszközként kezelik. A világbank és a transznacionális tőke kényszeríti ki az éppen aktuális stratégiát, anélkül, hogy beláthatnánk hosszú távú következményeit. A helyi vállalkozás versenyképtelenné válik, és halálra van ítélve, amennyiben a gazdaságpolitikai intézkedések és a gazdasági szabályozás (törvénykezés) nem biztosítja a hazai érdekeltségek, de főleg a mikrogazdaság szereplőinek protekcionizmusát.

2. Regionalizáció. Románia, és még inkább Erdély számára nem új a régiók fogalma, hiszen itt a hagyományos történelmi tájegységek lakóiban már eleve létezik egy igen erős regionális tudat. Ma is Mócvidékről, Kalotaszegről, Székelyföldről, Máramarosról, Sóvidékről, Partiumról stb. beszélünk, amikor Európában arra törekednek, hogy az elvek alkalmazása érdekében formálisan hozzanak létre ehhez hasonló régiókat. Erdélyt csak a nyolcvan éve tartó erőszakos elszívás gátolja a gazdasági regionális önszerveződésben.

Amint kiderült, regionális öntudat nélkül hiába is beszélünk regionalizációról, ez pedig szorosan kötődik a hagyományos régiókhoz. Mivel nálunk jelenleg a megye (vagy azok elvtelenül kialakított csoportosítása) jelenti a közigazgatási egységet, azok feladata, hogy egyfajta régiószerepet betöltsenek, ez azonban nagyon kevésbé felel meg a valós regionalizációs érdekeknek, hiszen a statisztikai régiók egyelőre, a mesterkélten kialakítástól is eltekintve, még csak kirakatstruktúrák.

A helyi termelés szűkülése a családi pénzkeret szűkülését vonja maga után. Ez természetesen az elszegényedés útját jelenti, mert az egyén egyre képtelenebb lesz a globalizációs igények térhódításának, egyre magasabbra és költségesebbre emelt mércéjénekeleget tenni

3. Csatlakozás. A csatlakozásra felkészületlenek vagyunk, mégis sürgetjük, mert „megváltást” remélt tőle a politika, pedig minél felkészületlenebb egy térség, annál nagyobbak a veszteség lehetőségei. Az európai uniós csatlakozásra legfelkészületlenebb réteg Romániában a magyar lakosság zömét kitevő vidék.

Szomorú valóságként kell elkönyvelni, hogy az utóbbi időben a kisközösségek, a kishelységek, a falukérdések katasztrofálisan leértékelődtek. Az előttünk álló európai integrációból egyenesen következő versenyhelyzet a vidék, főleg a mezőgazdaság teljes megsemmisülését hozhatja magával, ha nem történik meg kellő időben azok tudatos anyagi, strukturális és főleg technikai-technológiai támogatása, versenybehozása.

Rövidesen a mikrointegráció nélkül következik be a kisközösségek drámája.

Ennek okán közösségünk számára jelenleg stratégiai sürgősséggé vált: versenyhelyzetbe hozni a létező gazdasági formációinkat, szereplőinket, elsősorban a kis- és középvállalkozókat valamint a lakosság nagy részét kitevő agrárgazdálkodókat; a kishelységek gazdasági felemelése, hiszen a lakosságunk zömével kisvárosban és falun van; összpontosítani kell szellemi-anyagi javainkat és erőnket a vidék gazdálkodására, a végvárak megmentésére.

Kiútként a cselekvési trendek célpontjaivá kell válnanak a felmérések, összehasonlítások, stratégiák, projektek, pályázatok kidolgozása, szubvenciók megszerzése, lehetőség teremtése tőkeinjekciókra, erős önkormányzatok kialakítása stb. A kistérségek, helységek fejlesztésére magyar nemzeti és közösségi stratégia kidolgozása szükséges, mert csak ez mentheti meg a határon túl rekedt nemzetiségek által még védett végvárakat. Gazdasági érdekvédelmi prioritásként jelenleg erre a területre kell összpontosítani egy össznemzeti startégiának és az érdekvédelmi szervezetünk gazdaságpolitikájának.

Egy kisebbséghez tartozó csoport gazdasági szereplői ki vannak szolgáltatva az egész országos gazdasági rendszertől való függésnek. Az önálló döntéshozási lehetőség megszerzésével sajátos út is kialakítható, valamint a jövedelemelszívásnak, jól kialakított belső szabályozással, gátat lehet vetni, másként az önvédekezési lehetőség kicsire zsugorodik, ha egyáltalán képesek lehetünk valamilyen védelmet biztosítani gazdasági szereplőinknek. Az érdekvédelmi szervezetünknek nem lehet még dilemmája sem a makro- vagy mikrovilág közti prioritás választhatósága, mert közösségünk társadalmi és földrajzi el-

helyezkedése kötelezi a kistérséghez, a családhoz, a másodrendű polgárrá minősített emberhez való visszafordulásra, különben az önérdékpolitizálás csapdájába eshet a közösség érdekvédelme.

Az erdélyi magyarság szellemi és vezető elitje azonban nem fordult komolyan a gazdasági kérdések felé, a társadalmi és gazdasági szervezkedés ügyét másodrendű fontosságúnak tartotta. A földreformmal tönkrement a birtokosság, a mezőgazdasági válságban jövedelmezőségét veszítette a mezőgazdálkodás, és vándorútra került a falu lakossága, elpusztultak a takarékosági és alapítványi vagyonok, hitelszervezetünk tönkrement. A magyar középosztály leszegényedése folyamatos volt, a magyar szolgáltatási iparosság is egyre több helyet volt kénytelen feladni.

Gazdasági helyzetünk felmérése, erőink számbavétele, lehetőségeink kikutatása és követése egy jól meghatározott magyar kisebbségi gazdaságpolitika keretében ma már jövőt ígérő kérdés. Ma még ötletszerűen élünk, egy átfogó és egyetemes terv, gazdasági program nélkül, mely meghatározná tenivalóinkat, kijelölné fejlődésünk irányát. Szükség van egy kisebbségi gazdasági programra, mely hozzáidomítaná társadalmi berendezkedésünket, gazdasági szervezeteinket és gondolkodásmodunkat a kisebbségi sors ma már újnak sem mondható követelményeihez. Jobbat, többet és olcsóbban termelni csak az tud, aki kellő szakismeretekkel rendelkezik, a rohamosan haladó kutatás eredményeit saját területén felhasználja, akinek módjában áll a hasznos újítások megvalósításához szükséges tőke megszerzése és a gazdaságos befektetések eszközölése, új gazdálkodási ágakkal foglalkoznia, s aki kellő kereskedelmi ismeretekkel és érzéssel bír, hogy az értékesítés műveleteiben is részt vegyen. A termelés ma ötletszerűen történik, a vidék talaj- és éghajlati viszonyainak legkedvezőbb termelési lehetőségeinek figyelembevétele, a fogyasztás kívánalmainak, a piaci árak és értékesítési módok ismerete nélkül. Hiányoznak azok a hitelszervek is, amelyek olcsó s a mezőgazdasági termelés kívánalmaihoz alkalmazkodni tudó kölcsöntőkékkel látnák el az esetleg kialakuló gazdasági kisüzemeinket. Drágább és nagyobb tőkebefektetést jelentő mezőgazdasági gépek és eszközök beszerzése és használata szinte lehetetlenség tőkészegény és csak a legcsekélyebb jövedelmezőséget nyújtó kisgazdaságaink számára. A legnagyobb veszteség azonban termelőinket az értékesítésnél éri, melynek hasznában egyáltalán nem részesülnek. De annak, hogy a termelés átszervezése s az értékesítés kihasználása a kistermelők körében megindulhasson, olyan előfeltételei vannak, melyeket azok külön-külön nem képesek megteremteni. Amit azonban egyesek igyekezete és törekvése elérni nem tud, azt biztosíthatja a kistermelők számára a gazdaköri és szövetke-

zeti szervezkedés. A modern termelési eszközök csak nagyobb szervezetekben érvényesülhetnek előnyösen, s a jobb és biztosabb értékesítés hasznának a termelők számára való biztosítása is csak *termelő és értékesítő szövetkezetekbe* való tömörüléssel lehetséges. A felvásárló és fogyasztó piaccal való közvetlen kapcsolatuk révén, szakképzett személyzetük segítségével jobban értékesítik, sezáltal a mezőgazdasági termelés jövedelmezőségét emelik. Tudunk-e magyar terménykereskedelmet teremteni, tudjuk-e falusi népünk jövedelmét fokozni és számára jobb megélhetést biztosítani – e kérdéstől nem csak az abban közvetlenül érdekeltek sorsa, hanem az egész kisebbségi magyarság gazdasági talpraállásának ügye függ. Sajnálatosan nélkülözzük a vonatkozó statisztikai adatokat, felméréseink alig vannak: hogy ez idáig hány gazdasági felmérést végeztünk, megszámlálhatjuk az ujjainkon. A létező kevés felmérés is abban közös, hogy megdöbbenően szomorúak az adatok.

Mindezek mellett mi mégis azt kell mondjuk, a vidéki lakosság nagyságrendje miatt is, hogy az erdélyi magyarság megmaradása a vidéktúlélésén múlik. Ma a falu túlélési lehetőségének fenyegetettsége felmérhetetlen, az életképessége kockázatos, ez napjainkban megfogható tény, melynek megoldásához társadalmi összefogás szükséges.

Ez a summás, látszólag negativista összefoglaló a vidékről sajnos nem csupán pesszimista nézet, hanem a vidék, s elsősorban a falusi gazdálkodás valóságalapú keresztmetszete. Ne tekintsük siránkozásnak azt, ami reális valóság. Siránkozással nem jutunk előbbre, de csak az agónia nélküli valóságlátás segíthet ki a bajból.

Ezek után felvetődik a kérdés, hogy van-e reális lehetőség a megoldásra, vagy pedig hol támadható meg a gyökeres változás lehetősége, mert radikális paradigmaváltás nélkül, elsősorban az agyakban, s másodsorban a tettekben, nem következhet be az a teljes gazdasági átalakulás, amely a falu megmaradásának nyújthat biztonságot.

Szerintünk csak a múlt század nyomora által megtépzott közös érdekekre alapozott összetartás eszméjének újragondolása szabadíthatja ki az agyakat az ötvenéves csalódási kábultságától.

Van megoldás a vidék súlyos gondjaira? Természetesen van, a társadalom sosem adja fel. A kérdés, hogy ki kászálódik ki belőle? Hányan lesznek vesztesek vagy vesznek el? S nekünk kötelességünk keresni a megoldást, viszont egyelőre igen bizonytalanok a megfogható tényezők, amelyek a gyökeres változást elősegíteni képesek.

Az előbb elmondott veszélyek, a válsághelyzet és megoldási lehetőségek következtetései vezettek oda, hogy a Romániai Magyar Közgazdász Társaság ezzel a témakörrel prioritásként

foglalkozó szakemberei ragaszkodnak ahhoz a felismeréshez, hogy a falu mentőöve a tőkeerő összevonása, összefogással, szövetkezetesítés útján, a magántulajdonon alapuló szövetkezeti rendszer szervezése, még az EU-csatlakozás előtt. Szerintünk a 24. órában vagyunk!

Az erdélyi magyar közösség egyedüli megtartó ereje a falu vagyonosodása, gazdasági erejének növekedése lehet. El kell fogadni azt az alap gondolatot, hogy a gazdaság mindenképp letti jelentőséggel bír a megmaradást és az itthon maradást illetően, különben marad az életképtelenség és folytatódik a romlás. A szövetkezetek az EU-s országokban nagy támogatottságot élveznek. Mivel nálunk nincs szövetkezet, nincs ki támogatást kérjen.

Kiindulási tételünk: a mai erdélyi gazdálkodás módja teljesen ellentétes az erdélyi szövetkezeti mozgalom múltjával és a mai nemzetközi és európai uniós szövetkezeti gazdálkodási modellekkel. Ha a mentalitásban rövidesen nem történik gyökeres változás és elmarad a változtatáshoz szükséges feltételek kialakítása az EU-csatlakozás előtt, a vidék gazdaságának katasztrófája várható. Tehát a szövetkezeti intézményrendszer társadalom- és gazdaságtörténeti jelentőségének feltárása és a kutatás eredményeinek alkalmazása Erdélyben nemcsak időszerűvé, hanem sorskérdéssé is vált.

A magáramaradt egyéni gazda nem képes eleget tenni a mai értékesítési trendekből származó minőségi kihívásoknak.

A szövetkezetek ügyében 15 év után alig vagyunk túl a nullán. Ezen az igazságon túl egy olyan társadalmi szolidaritásra van szükség, amely megteremti a vidék gazdasági szereplőinek együttműködését. Ezt a szolidaritási modellt ajánlja a Romániai Magyar Közgazdász Társaság szövetkezeti mozgalommal foglalkozó kutatócsoportja is, tekintettel arra, hogy álláspontunk szerint a vidék versenyképessége visszanyerésének egyik – ha nem egyedüli – útja a szövetkezetesítés útján történő tőkeerő-összpontosítás.

Társaságunk gyakorlatban is cselekedett. Szeretnénk az elmélet és gyakorlat kapcsolatát megteremteni. Társaságunk néhány tagja, a helyi lakosokkal összefogva, létrehozott Tordaszentlászlón egy szövetkezetet tanácsadó, értékesítő és feldolgozóipari feladatokkal. Reméljük, jó példával járunk elől.

Javaslataink az erdélyi közösség gazdasági erejének növelése érdekében a következők:

1. Szükséges olyan országos, de tájegységekben gondolkodó gazdasági szakbizottság (agytröszt) létrehozása a legjobb gazdasági és a gazdaságépítésben bizonyító szakemberekből, amely a helyi sajátosságokra építve kidolgozná az erdélyi magyarság által lakta tájegységekre lebontott gazdasági programot, programokat.

2. A vidékfejlesztés és főleg a falu megmaradása érdekében,

a magántulajdonon alapuló szövetkezeti rendszer visszahonosításával, újra kell szervezni a (Hangya) szövetkezeti mozgalmat, a tőkeerő összpontosítására.

3. Még mindig lehetségesnek tartjuk egy erdélyi érdekeltsgű bank létrehozását, az egyházak erejére támaszkodva, külföldi és belföldi erők segítségével, minimális cél a hitelszövetkezetek létrehozása.

4. A helységek adottságaihoz mérten szükséges és lehetővé vált a turizmus minden formájának (téli-nyári faluturizmus) kialakítása,

5. A visszaszerzett közösségi és magánerdőket a magyar közösség gazdasági fejlődésének a hasznára kellene fordítani. A bortermelésben rejlő tartalékok feltárására fejlesztési tervek kell kidolgozni az olyan vidékek számára, amelyek a közeljövőben meg tudnak felelni az európai versenyhez szükséges minőségi feltételeknek (enyedi, küüllőmenti, rékási, lekencei, érmelléki, méhesi stb.). Ugyanakkor ki kell használni a székelyföldi borókapálinka vagy a szilágysági, nagybányai, oroszhegyi stb. szilvapálinka különlegességnek számító sajátos italok márkásított termékekké való kialakítási lehetőségeket.

6. A fiatal családok számára igen fontos az otthon megteremtése.

7. Képzési központok kialakításával segíteni kell a közösség-szervezést, és a civil szférát erősítve a népfőiskolai mozgalom fellendítésével biztosítani kell a szakmai képzést és átképzést. A jövő gazdálkodása a számítástechnikai ismeretek és informatikai eszközök elterjesztésének a függvénye. A kommunikáció fejlesztésére meg kell teremteni az alapokat és megfelelő képzési rendszert kell létrehozni, hogy a gazdasági élet minden területén legyenek meg a feltételek a nemzetközi versenyképesség létrehozására, a nagy lemaradás behozatalára. Meg kell tanulni és tanítani az európai támogatásokhoz való alkalmazkodást, valamint a pályázatírás technológiáját. Meg kell teremteni az információhoz jutás széles keretét.

8. A politikum figyelemét a gazdasági kérdések fontossága felé, és különösen a vidék felé kell terelni, hogy teremtsen meg az erdélyi gazdasági stratégiához szükséges feltételek kidolgozásához a szabályozási, pénzügyi és szakismereti keretet, és a szükséges stratégiákat.

Az önkormányzatok, az egyházak és civil szervezetek szociális gazdasági tevékenységet folytató szervezetei együttműködése nemzetépítő szerepet tölthet be. Ha nem sikerül rövid időn belül a falut az európai uniós felzárkóztatásra alkalmasá tenni, akkor a reménytelenség uralkodik el, s az is lehetségessé válik, hogy a végpusztulás útjára kerül a lakosság zömét kitevő vidék.

A magyar nyelvű felsőfokú közgazdasági képzés a Babeş-Bolyai Tudományegyetem Közgazdaság és Gazdálkodástudományi Karán

VINCZE MÁRIA

I. Újrakezdés

A kolozsvári egyetemen a magyar nyelvű közgazdász-képzésnek régi hagyományai vannak. Erről dr. Kerekes Jenő egyetemi tanár több írásában is részletesen beszámolt. Jelen írásunk csak az 1989. decembere után történekről nyújt egy rövidismertetőt.

A Babeş-Bolyai Tudományegyetem (BBTE) felső vezetése már a 90-es évek elején felismerte, hogy a többnyelvű képzés bevezetése előnyös lehet, különösen az egyetem nemzetközi megítélése, de a diáklétszám növelése szempontjából is, és támogatta a karok ilyen irányú törekvéseit. Ily módon mindjárt a változások után több kar keretében, így például a matematika, a fizika, a történelem-filozófia vagy a pszichológia stb. karon beindultak előbb a magyar-, majd a német nyelvű tagozatok is. A legnagyobb ellenállást a jogi kar valamint a közgazdaságtudományi kar akkori vezetősége tanúsította, akik arra hivatkozva, hogy a végzős diákok nem fogják megállni a helyüket, ha nem románul tanulnak, ellenezték a magyar nyelvű képzés beindítását, még csak fel sem vetve megvitatható témaként a kari tanács ülésein. Végül is, részben külső politikai nyomásra, de az egyetemi vezetőség, elsősorban dr. Marga Andrei rektor támogatásával, 2000. elején a közgazdaságtudományi karon döntés született a magyar tagozat beindításáról. Nyilván a Romániai Magyar Demokrata Szövetségnek is jelentős szerepe volt ennek a politikai döntésnek a meghozatalában.

Kiktanítsanak?

Az egyetemi oktatás egy folyamatos tevékenység: a heti tanórák megtartása mellett tantárgyanként konzultációs órákat kell biztosítani, a távoktatásos diákok hétvégi felkészítőit megtartani, az évközi felmérőket javítani, a végzős diákok államvizsga-dolgozatait irányítani, vizsgáztatni stb. Ezek mellett a nyilvántartott feladatok mellett az órákra való felkészülés, a tananyagok megszerkesztése is sok időt igényel, és egyre fontosabbá válik nemcsak a tanár kutatómunkája, de a diákok tudományos tevékenységének irányítása is.

2000. őszén a közgazdaságtudományi karon 4 főállású oktató volt, akik vállalhatták a magyar nyelven való oktatást: Balogh András adjunktus a gazdasági informatika szakterületéről, dr. Biró András docens, kémia szakos tanár, aki az áruismeret oktatását vállalta, dr. Vincze Mária professzor,

agrárközgazdász és dr. Vorzsák Álmos professzor, marketing szakos tanár, mindnyájan közel a 60-adik életévükhöz. A magyar nyelvű oktatás beindítása céljából az egyetem más karain oktató magyar tanárok (dr. Vorzsák Magdolna, dr. Csucsujá István, dr. Dezső Gábor, dr. Mezei Elemér) vállalták, hogy óraadó tanárként besegítenek, és volt néhány lelkes gyakorló közgazdász is (Molnár Judit, Darabos Csilla, Kovács Ágnes, Ciotlaus Pál, Lakatos Cristina és mások), akik bekapcsolódtak az oktatási tevékenységbe. Ma már Dezső Gábor docens és Molnár Judit adjunktus a karunk főállású oktatói, de a fiatalok nem vállalták az egyetemi karrierhez szükséges erőfeszítést, és egy év után elhagyták ezt a munkát. Dr. Pete István szenátor mindjárt a kezdetektől vállalta a számviteli tárgyak oktatását, vállalta a mellékállást a karon. Ugyancsak a kezdetektől óraadó tanáraink voltak Szabó Árpád és Zakota Zoltán az Erdélyi Magyar Tudományegyetem Csíkszeredai Karáról, illetve a Partiumi Keresztény Egyetemről (PKE). A doktorátusra beiratkozott Juhász Jácint és Fekete Pali Pista Szilveszter, valamint a kutatói állásban dolgozó Györfy Lehel és Avornicului Mihály magiszteris diák is már az első évektől bekapcsolódott az oktatásba. Az erdélyi magyar oktatók összefogása nem volt elegendő, a magyarországi vendégtanárok támogatása nélkül nem tudtuk biztosítani még az első két évfolyam számára sem a magyar nyelven való képzést, és különösen nem a III. és IV. évfolyamokon a szakképzést. Így a kezdetek óta rendszeresen oktat a kolozsvári BBTE Közgazdaságtudományi Karán dr. Bélyácz Iván, a Pécsi Tudományegyetem professzora, aki egyébként már a 90-es évek elejétől oktatott angol nyelven a kolozsvári egyetem Business Karán, és dr. Szász János, a budapesti Corvinus Tudományegyetem (CTE) professzora. Ők nemcsak alaptárgyak oktatását vállalták, de tankönyvekkel is ellátták a könyvtárunkat és a diákjaink valamint fiatal oktatóink magyarországi szakképzésének irányítását is felvállalták. Az elmúlt években sokan mások is vendégtanáraink, illetve meghívott előadóink voltak; a teljesség igénye nélkül megemlítjük dr. Bakacsi Gyula, dr. Görög Mihály, dr. Högye Mihály, dr. Lukács János, dr. Simon András nevét a budapesti CTE-ről, dr. Borgulya Istvánt, dr. Barancsik Jánost, dr. Bessenyei Istvánt, dr. Kaposi Zoltánt, dr. Ulbert Józsefet a Pécsi Tudományegyetemről, dr. Bokros Lajost a CEU-ről, akik nélkül a három szakirány 68 kötelező és választható tantárgyát nem lehetett volna oktatni.

Jelentős előrelépést sikerült elérnünk a főállásban alkalma-

zott, magyar nyelven is oktatók száma vonatkozásában. A 2005–2006-os tanévben már 2 professzor, 2 docens, 4 adjunktus, 1 tanársegéd, 3 gyakornok és 6 nappalis Ph.D-s diák és 1 kutató asszisztens van alkalmazásban és oktat magyar nyelven. A főállású oktatóink mellett jelenleg is több óraadó tanár a BBTE más karáról, valamint külső óraadók, továbbá magyarországi vendégtanárok, magyarországi meghívott előadók vesznek részt a kolozsvári Közgazdaság és Gazdálkodástudományi Kar magyar tagozatának munkájában.

Szakirányaink ma és jövőbeli elképzelések

A közgazdaságtudományi karon a 2000–2001-es tanévben 9 szakirány volt, ezek közül magyar nyelven csak hármat tudtunk indítani: 1. pénzügy-biztosítás; 2. marketing és; 3. gazdasági informatika szakot. Nemcsak nappali tagozatot, de távoktatási rendszert is indítottunk, mindjárt az indulástól, úgyhogy az első nappali tagozatos évfolyamunk 2004-ben végzett és 2005-ben már az első távoktatásos évfolyam is.

Az indítandó szakirányok kiválasztásánál a Romániai Magyar Közgazdász Társaság tisztségviselőinek tanácsát is kikértük, és ennek alapján döntöttünk az említett szakirányokról, mint olyanokról, amelyek a legmegfelelőbb elhelyezkedést biztosíthatják a végzőseinknek.

Természetesen stratégiai célunk a szakirányok bővítése.

Fontos volna a szakmabeliek véleményét tudni, de még inkább a jövődiákjaink elvárásait megismerni, hogy ennek az alapján hozzunk döntést az újabb szakirányok vonatkozásában. Az informális beszélgetések során a tavalyi végzőseink a Nemzetközi Kapcsolatok szakirányát hiányolták, az ideifelvételzőink közül egyesek a magyar nyelvű Turizmus szakirányát igényelték. Véleményem szerint a Vállalati gazdaságtan vagy még inkábbba Menedzsment beindítása lehetne hasznos a jövődiákjai számára.

Az erdélyi magyar nyelvű közgazdászoképzés jövője szempontjából lényeges lehetne a jelenlegi három, illetve négy magyar oktatási központ (Kolozsvár, Sepsiszentgyörgy, Csíkszereda, Nagyvárad) ilyen irányú tevékenységének összehangolása is, ami még várat magára.

Az újabb szakirányok indítása, különösen a bolognai reform 2005–2006-os tanévtől való bevezetésének körülményei között, felelős döntést igényel, ami nem függetleníthető el a magiszteri képzési lehetőségek átgondolásától sem. Ebben a tekintetben a szűk keresztmetszetet jelenleg a szaktanárok jelentik. Amíg a fiatal doktorandusaink be nem fejezik a doktori képzést, nincs reális lehetőség a továbblépésre a Bachelor fokozatnál sem, és még inkább gond a magiszteri képzés további bővítése.

A 2004–2005-ös tanévtől magyar–angol nyelven indult a

		Tandíjmentes helyek száma	Tandíjas helyek száma	Összesen	Elfoglalt helyek összesen	Elfoglalt helyek száma
2000-2001	4 éves nappali	75	45	120	82	68,3
	5 éves részképzés	–	60	60	32	53,3
	Összesen magyar tagozat	75	105	180	114	63,3
2001-2002	4 éves nappali	75	45	120	81	67,5
	5 éves részképzés	–	60	60	27	45,0
	Összesen magyar tagozat	75	105	180	108	60,0
2002-2003	4 éves nappali	105	45	150	109	72,7
	5 éves részképzés	–	60	60	46	76,7
	Összesen magyar tagozat	105	105	210	155	73,8
2003-2004	4 éves nappali	57	159	216	211	97,7
	5 éves távoktatás	–	150	150	85	56,7
	Összesen magyar tagozat	57	309	366	296	80,9
2004-2005	4 éves nappali	56	235	291	285	97,9
	5 éves részképzés	–	150	150	70	46,7
	Összesen magyar tagozat	56	385	441	355	80,5
2005-2006	3 éves nappali Bachelor fokozat	70	415	485	311	64,1
	3 éves távoktatás Bachelor fokozat	–	150	150	62	41,3
	Összesen magyar tagozat	70	565	635	381	60,0

1. táblázat: A BBTE Közgazdaság és Gazdálkodástudományi Karán (KKG) meghirdetett és elfoglalt helyek alakulása 2000 és 2005 között

„Régió és vidék gazdaságtana és fejlesztési politikái” magiszteri fokozatú képzés, és ez évtől beindul a „Vállalati pénzügyek” magiszteri képzés is.

Diákjaink

A valós szükségletek becslése fontos feladatunk, ismerve a demográfiai mutatók negatív irányú tendenciáit.

Az elmúlt hat évben a meghirdetett és az elfoglalt helyek száma a következőképpen alakult (1. táblázat).

A táblázat adatai egyértelműen bizonyítják, hogy az erdélyi magyar nyelvű közgazdászképzés a román állam által finanszírozott egyetem keretében is biztosítható, illetve a létező lehetőségek nincsenek kihasználva.

Ha a romániai magyar fiatalság nézőpontjából a helyzetet nem globálisan vizsgáljuk, hanem lokálisan, különösen a Székelyföld vonatkozásában, ahol a tömbmagyarság él, akkor egyrészt a szegényebb sorsú fiatalok számára ajánlatosa helyi felsőoktatási lehetőségek biztosítása. Ezért fontos a helyi egyetem megléte, a helyi szakmai elit kialakítása, ami a régió felemelkedésének is feltétele lehet. Ezeknek a lokális gondoknak a kezelésére hozták létre a Partiumi Keresztény Egyetemet Nagyváradon, valamint a Sapientia Erdélyi Magyar Tudományegyetemet, amelynek a csíkszeredai kara közgazdaságtudományi képzést is biztosít magyar nyelven. Természetesen sokfajta megoldás képzelhető el, így például Sepsiszentgyörgyön működik a kolozsvári Közgazdaság és Gazdálkodástudományi Kar kihelyezett tagozata, de elképzelhető lenne ilyen megoldás biztosítása más magyarlakta vidékeken is, ha erre igény volna. Tény viszont, hogy a román állami egyetem oktatási rendszere elég merev, így a helyi sajátos képzési igények kielégítésére inkább a posztgraduális képzés a megfelelő, mint ahogyan ezt magyarországi egyetemek bevonásával több erdélyi magyarlakta vidéken is alkalmazták.

Jelenleg a kolozsvári KGK-nak a magyar tagozatán 1048 a Bachelor fokozaton tanuló diákok létszáma.

A 2005–2006-os tanévben a magyar nyelvű magiszteri képzésben 41 diák vesz részt, ezek száma a fenti táblázatban nincsfeltüntetve.

A kar román és német tagozatain évente még átlagosan 500 magyar diák tanul, tehát közel 1600 magyar diák tanul a KGK-n. Románia egyetlen multikulturális egyetemén az össz diáklétszám kb. 16%-a magyar, és az összmagyar diáklétszámnak kb. 68%-a tanul magyar tagozaton. Ennek a magyarázata egyrészt a német szakirány iránti fokozódó érdeklődés, másrészt az a tény, hogy a KGK jelenlegi kilenc szakirányából magyar nyelven csak három hallgatható.

Az idej tanévben nem a diákok, hanem a megfelelő

Évf.		Pénzügy és biztosítás	Marketing	Gazdasági informatika	Összesen
I. évf.	Nappali	317			
	Távoktatás	64			
	Összesen magyar tagozat	381			
II. évf.	Nappali	22 4	–	–	–
	Távoktatás	61	–	–	–
	Összesen magyar tagozat	285			
III. évf.	Nappali	95	44	35	174
	Távoktatás	26	18	–	44
	Összesen magyar tagozat	12 1	62	35	218
IV. évf.	Nappali	47	36	25	108
	Részképzés	12	9	2	23
	Összesen magyar tagozat	59	45	27	131
V. évf.	Nappali			20	20
	Részképzés	6	2	3	11
	Összesen magyar tagozat	6	2	23	31
VI. évf.	Részképzés	–	–	2	2
	Összesen magyar tagozat	–	–	–	2
Összesen					1048

2. táblázat: A magyar tagozat diákállománya a 2005–2006-os tanév elején

képzettségi szintet igazoló oklevelekkel rendelkező tanárok hiánya jelent gondot. Nem véletlenszerű ez a bonyolult fogalom-körülírás, mert meggyőződéssel vallom, hogy vannak jól felkészült és a munkájukat odaadással végző fiatal oktatóink, de még 1–2 év szükség ahhoz, hogy a megkezdett doktori tanulmányaikat befejezzék és azoknak a okleveleknek a birtokában legyenek, amelyek a felsőoktatási tanári pálya gyakorlásának formális feltételei.

Szükségesnek tartom hangsúlyozni, hogy a kolozsvári KGK-n jelenleg a magyar fiatal tanárok alkalmazását nem a román kar vagy egyetem vezetőségének ellenállása akadályozza. Ugyanazokat a feltételeket kell teljesíteniük a magyar fiataloknak is, mint a román kollégáiknak, ha egyetemi oktatói pályára léptek. Nyilván felhozható a magyar fiatalok mentségére, hogy számukra az egyetemi oktatói pálya csak 2000 után vált elérhetővé, de már hatodik éve működik a magyar tagozat, úgyhogy ezt már nem sokáig lehet érvként felhozni. Még csak arra sem lehet hivatkozni, hogy nincs kinél doktorálni Kolozsváron, mert van magyar doktorátusvezető is, akinél az erre szánt helyek nincsenek betöltve, de a román kollégák is szívesen vesznek fel tehetséges magyar fiatalokat.

Egy további kérdés, amely részben az előbb felvetettekhez kapcsolódik, az az oktatás nyelve. Az alábbi táblázat adatai jelzik, hogy az első éven egy tárgy kivételével mindent magyar

nyelven oktattunk, a felsőbb éveken viszont már sok a román nyelven oktató tanár.

Érdeemes elgondolkozni azon is, hogy a Romániában boldogulni akaró végzőseinknek valóban előnyös volna-e, ha minden tárgyat magyarul tanítanánk? Jelenleg sok jól képzett román kollégával elégedettebbek a magyar diákok, mint egyes magyar oktatók teljesítményével.

	Tantárgy jellege		Pénzügy és biztosítás (bank)		Marketing		Gazdasági informatika	
			magyar	román	magyar	román	magyar	román
I. évf.	kötel ező	előadás	10	–	10	–	10	–
		szeminárium	10	–	10	–	10	–
	választható	előadás	1	1	1	1	1	1
		szeminárium	1	1	1	1	1	1
II. évf.	kötel ező	előadás	7	1	7	1	7	1
		szeminárium	8	–	8	–	8	–
	választható	előadás	–	–	–	–	–	–
		szeminárium	–	–	–	–	–	–
III. évf.	kötel ező	előadás	6	2	1	4	3	3
		szeminárium	5	1	1	4	6	–
	választható	előadás	2	–	3	1	3	1
		szeminárium	2	–	3	1	3	1
IV. évf.	kötel ező	előadás	3	5	1	3	2	2
		szeminárium	4	4	1	3	2	2
	választható	előadás	1	1	2	2	2	2
		szeminárium	1	1	2	2	2	2
V. évf.	kötel ező	előadás	–	–	–	–	1	1
		szeminárium	–	–	–	–	1	1
	választható	előadás	–	–	–	–	–	3
		szeminárium	–	–	–	–	1	2

3. táblázat: A tantárgyak megoszlása az oktatás nyelve szerint az 2005–2006-os tanévben

Az a tény, hogy a magyar tagozatos diákok a román kollégáikkal is együtt vannak egy-egy órán, olyan többletet jelent számukra, amiről kár volna lemondani azoknak, akik itt akarnak boldogulni és nem mindjárt a diploma megszerzése után Magyarország az úticéljuk.

II. Milyen problémák merülnek fel az erdélyi magyar nyelvű közgazdászképzéssel kapcsolatban?

Ma már nem a pénzügyi háttér jelenti a magyar nyelvű képzés fő szűk keresztmetszetét, hanem a képzett, doktorátussal rendelkező tanárok hiánya és a doktorátusra beiratkozni és oktatni akaró fiatalok alacsony létszáma.

1. Tanárhiány

A hiány részben öröklött, részben jelenleg is újratermelődik. Az 1960-as években volt egy rövid ideig tartó nyitás, amikor néhány tehetséges magyar fiatal is bejuthatott a felsőoktatásba oktatóként, de utána ez a lehetőség megszűnt, és

közel egy negyedszázadig a közgazdasági karra nem vettek fel magyar nemzetiségű tanárt. Ez a folyamat folytatódott 1990 után is, és csak 2000-et követően, miután a magyar tagozat felsőbb nyomásra beindult, sikerült alkalmazni magyar anyanyelvű oktatókat, illetve lehetőség teremtődött több magyar fiatal felvételére nappali Ph.D. képzésre. A BBTE Közgazdaságtudományi Karán az oktatók rendkívül leterheltek: nagyobb részük 3–5 tantárgyat oktat. Ugyanakkor hátrányos helyzetben is vannak, mert az állami egyetemen a fizetések az EMTE Csíkszeredai Karán vagy a Partiumi Keresztény Egyetemen oktató kollégák fizetési szintjénél alacsonyabbak. Ilyen körülmények között az oktatók utánpótlása sem biztosítható, a végzős magyar fiatalok, akik nem a Magyarországra való áttelepedést vagy a jól fizető nagy nemzetközi cégeket választják, azok az EMTE hálózatában próbálnak elhelyezkedni, és nem vállalják a sok munkával és kevés fizetéssel járó beosztást az állami egyetemen. Jelenleg akár 4–5 állást is meghirdethetne számunkra a kar, ha volna rá jól képzett érdeklődő fiatal szakember. Reményt jelent, hogy a 2004-ben és 2005-ben végzett magyar tagozatos diákjaink között már akadtak olyanok, akik nálunk akarnak dolgozni, illetve beiratkozni a doktorátusra.

Az elmúlt három évben a vendégtanár-program sokat segített azon, hogy egyáltalán beindulhasson és működhessen a magyar nyelvű közgazdász képzés Kolozsváron. A SAPIENTIA Kutatási Programok Intézete által meghirdetett és az általunk megpályázott vendégtanár-programok, amelyek budapesti, pécsi és miskolci tanárok meghívását tették lehetővé, azokban az esetekben bizonyultak valóban sikereseknek, amikor az adott tantárgy kolozsvári oktatója (szeminarizálója) aktív partnerként működött. Még kb. három év kell ahhoz, hogy doktorandusainknak joguk legyen előadást tartani, addig életbevágóan fontos a vendégtanár-program fenntartása. Remélhetőleg a szakmai kapcsolatok tovább szélesednek majd, és közös kutatásokban, szakkönyvírásban működnek majd együtt a magyarországi és a romániai oktatók.

Azzal is tisztában vagyunk, hogy minden erőnkkel ki kell neveljünk saját oktatóinkat. Erre viszont időre és főleg fiatal oktatói munkára vállalkozó tehetséges fiatalokra van szükség, és a magyarországi kollégák további áldozatos munkájára, akik segíthetnek fiataljaink szakmai fejlődésének irányításában.

2. A doktorátusra beiratkozni és oktatni óhajtó fiatalok kis létszáma

Az egyetemi státus feltételezi a magiszteri és a doktori képzettség megszerzését is. Jelenleg csak egy magyar közgazdász professzor van Kolozsváron, aki doktorá-

tusvezetési joggal is rendelkezik. Két további ilyen irányú kérés jutott el Bukarestbe, amelyeket viszont visszautasítottak. A nagyobb gondot az okozza, hogy kevés az a végzett magyar fiatal, aki valóban doktorátust akar szerezni, ezzel vállalván a kemény munkát. Karunkon 15 doktorátust vezető tanár van, és a múlt évben sem teltek be a doktorátusi helyek, mert nem volt elég jelentkező, főleg a nappalis Ph.D. helyekre. Azok közül is, akik doktorálni akarnak, sokan a magyarországi egyetemekre iratkoznak be, és nagyobb részük aztán kint is marad. Magyarországon még nincs jogilag szabályozva a kettős doktorátusvezetés rendszere, ami megnehezíti az itt élő és dolgozó, de ott is doktorandusi státusban lévőket helyzetét.

3. Csökkenő diáklétszám

Amennyiben sikerülne a jelenlegi tanárhiányt megszüntetni, az újabb gondot a diáklétszám jelentős apadása fogja jelenteni. A közeljövő diákállományát egyszerű modellszámítás alapján becsülöm fel, felhasználva a 2002-es évi *Statisztikai Évkönyv*ben közölt demográfiai adatokat. Mint minden modell, ez is egyszerűsít, de bizonyos becslések elvégzését lehetővé teszi.

A hivatalos statisztikai adatok szerint a 2001/2002-es tanévben országos viszonylatban 582 221 egyetemre és főiskolára beiratkozott diák volt. Ezeknek 25%-a (146 110) a közgazdaságtudományi karokon tanult. Jelenleg a 20–24 éves korcsoport 30%-a felsőoktatásban tanuló diák. A demográfiai mutatók jelzik, hogy a 15–19 évesek korcsoportja mindössze 84,3% a 20–24 évesekének.

Az északnyugati és központi régiókban, amelyek a kolozsvári állami egyetem és az EMTE diákutánpótlását nyújtják, a nagy (25%-os) csökkenés a 2010-es évtől lesz esedékes. A demográfiai csökkenés fokozottabb városban, mint faluban, ami még inkább lecsökkenti a potenciális diáklétszámot.

A 2001. évi 5–9 éves korcsoport két erdélyi régióbeli lélekszámát véve alapul – s emellett a 30%-os diáklétszám arányt, valamint a magyarság 6,6%-os arányát –, 2010-ben Erdélyben összesen 5877 magyar egyetemistára számíthatunk, azaz 1469 közgazdászhallgatóra (ha feltételezzük, hogy a 25%-os közgazdászarány is megmarad). A mai 2005-ös évi diáklétszám mindössze kb. 200-zal kevesebb a 2010-re becsült értéknél. Azok a döntéshozók, akik ma az erdélyi magyar nyelvű közgazdászok további kiszélesítéséért küzdenek, gondolják már most meg, hogy miképpen érdemes a csökkenő diákállományt a növekvő számú karok között újraosztani. Azt sem kellene szem elől téveszteni, hogy az EU-s csatlakozás után valószínűleg egyesek külföldön fogják foly-

tatni tanulmányaikat, ami természetesen tovább apasztja az egyetemünkre jelentkezők számát.

III. Tennivalók

1. Szükséges az erdélyi magyar nyelvű közgazdászok helyzetét alaposan elemezni, és egy általános erdélyi oktatási stratégia részeként kezelni, szem előtt tartva a valós piaci igényeket. Amennyiben az állami egyetem keretében folyó magyar nyelvű képzést a döntéshozók fontosnak ítélik, akkor ezeknek jelenlegi hátrányos helyzetét meg kellene szüntetniük.

2. Fontos a partneri viszony kialakítása az erdélyi magyar nyelvű közgazdászokképzéssel foglalkozó intézmények között. Ha ez nem valósul meg, ezeknek az intézményeknek komoly problémákkal kell majd a közeljövőben szembesülniük. Például: ha a kolozsvári állami egyetemen nem valósul meg az oktatók anyagi támogatása (pl. az EMTE szintjén), akkor számolni lehet azzal, hogy az oktatók hiánya miatt a magyar nyelvű képzés elsorvad. Ez a helyzet elsősorban az EMTE végzőseinek jelent majd gondot, hisz nem lesz hol magyar nyelven államvizsgázniuk. Gondot fog jelenteni már a közeljövőben a csökkenő magyar diákállomány sok kar közötti eloszlása. A méretgazdaságosság hiánya minden intézménynél rendkívül költségessé, alacsony hatékonyságúvá teszi majd a magyar nyelvű képzést. Tanácsos lenne, hogy a hazai magyar nyelvű képzést nyújtó egyetemnek ne jelentsenek egymásnak konkurenciát, hanem válasszanak olyan szakirányokat, amelyek más-más választékot kínálhatnak a fiataloknak.

3. A mennyiségi növekedés helyett nagyobb hangsúlyt kellene helyezni a minőségi követelményekre. Ez vonatkozik a tanári és a diákmunkára egyaránt. Kiemelten fontos a kutatási munka fejlesztése, a nemzetközi projektekbe való bekapcsolódás.

4. A vendégtanár-programot fokozatosan szakmai és főleg kutatási együttműködéssé kellene fejleszteni.

5. Tisztázandó, hogy miképpen valósítható meg a román szakmai életbe való szerves bekapcsolása azoknak az erdélyi fiataloknak, akik magyar nyelvű képzésben részesülnek.

Ezzel a cikkel a célom az volt, hogy felvázoljam azokat a főbb problémákat, amelyekkel jelenleg és a közeljövőben a kolozsvári BBTE keretében működő Közgazdaság és Gazdálkodástudományi Kar magyar tagozata és általában az erdélyi magyar nyelvű közgazdászokképzés szembesül, és amelyekről érdemes volna behatóbban tárgyalni és dönteni.

Magyar nyelvű felsőfokú közgazdászképzés a Sapiientia – Erdélyi Magyar Tudományegyetemen

SZABÓ ÁRPÁD

Egy nemzeti közösség létezésének, jólétének és fejlődésének egyik elengedhetetlen feltétele a megfelelően erős gazdasági háttér. Ehhez a teljes népességnek rendelkeznie kell megfelelő közgazdasági alapismeretekkel, az elitnek pedig komoly ismeretei kell legyenek ezen a téren.

A rendszerváltás után az ország vezető politikusai folytatták az addig kialakult trendet, a magyarok közül pedig sokan két irányból is akadályozták a folyamatot. Egyesek azt kifogásolták, hogy nincs megfelelő képzettségű és akadémiai fokozattal rendelkező szakember, akik oktathatnának, mások pedig az egyetemi hallgatók között (is) végzett „felmérésekkel” bizonyították, hogy ezt nem is igényelik. (Mintha nem tudnánk, hogy egy profi közvélemény-kutató úgy teszi fel a kérdéseit, hogy pontosan azt a választ kapja, amit vár.)

Az eltelt majdnem 16 évben a viták helyett cselekedni kellett volna, hisz az eltelt idő bőségesen elegendő lett volna a megfelelő akadémiai háttérrel rendelkező szakemberek ki neveléséhez. Ez sok területen több-kevesebb sikerrel meg is történt.

A politikai huzavonákat és a tehetetlenséget megelégedve, a nagyváradi Sulyok István Református Főiskola lépett elsőként, és az 1995/96-os-tanévben elindította az első közgazdász-egyházi intendáns évfolyam képzését. Az azóta Partiumi Keresztény Egyetemmé alakult intézmény egyre erősödik és fejlődik, bővül a szakstruktúra, és már több közgazdász évfolyam is sikeresen végzett és államvizsgázott az intézmény keretében.

A 2000/2001-es tanévben Kolozsvárott a Babeş-Bolyai Tudományegyetem (BBTE) Közgazdasági Karának magyar vonalán elindították az államilag finanszírozott képzést is, három szakirányon (lásd részletesen Vincze Mária cikkét ebben a számban, szerk. meg!).

Időközben az anyaország kormánya is úgy döntött, hogy támogatja a Sapiientia – Erdélyi Magyar Tudományegyetem (EMTE) létrhozását. Az EMTE megalakításakor főleg a stratégiai fontos hiányszakmákban folyó magyar nyelvű képzés (műszaki és közgazdasági felsőoktatás) elindítása volt a cél. Az intézmény jelenleg három helyszínen működik, Kolozsvárott, Marosvásárhelyen és Csíkszeredában. A közgazdász-képzés Csíkszeredában zajlik.

A csíkszeredai karok

A csíkszeredai (az első években összevont) karokon 2001 óta folyik oktatás. 2004 óta már két kar működik önállóan. A Gazdaság- és Humántudományi Karon *általános közgazdaság, agrár- és élelmiszeripari gazdaság, környezet-gazdaságtan, könyvelés és gazdálkodási informatika* valamint *román nyelv és irodalom – angol nyelv és irodalom*, a Műszaki és Társadalomtudományi Karon *élelmiszeripari mérnöki, környezetmérnöki, szociológia – vidékfejlesztés szakirány, társadalmi kommunikáció és közkapcsolatok* szakok működnek.

A 2004/2005-ös tanévben a Sapiientia – EMTE Csíkszeredai Karokon összesen 1036 hallgató tanult. A színvonalas oktatást a főállású oktatók mellett neves magyarországi és hazai vendégelőadók biztosítják. Az előző tanévben a karoknak összesen 154 oktatója volt.

Jelenleg a Gazdaság- és Humántudományi Karon összesen 650 hallgató tanul, ebből 520 a közgazdasági szakokon, 130 a humán szakon.

A technológiailag magas színvonalú informatika-laboratóriumok a tanórákon kívül is a hallgatók rendelkezésére állnak, állandó internetkapcsolattal, több tudományos könyvtár elektronikus hozzáférési lehetőségével. Az egyetem épületében bentlakás, diákétkezdé található. A folyamatosan fejlesztett – jelenleg 26 000 kötettel rendelkező – könyvtár az oktatáshoz szükséges korszerű szakirodalom gazdag választékával valamint széleskörű művelődési, szépirodalmi kínálattal áll a hallgatók és oktatók rendelkezésére.

A nyelvtanítás – a hallgatók nyelvtudásának függvényében – differenciáltan zajlik: kezdő, középfeladói és haladó szinten. Az egyetemi tanulmányai megkezdésekor haladó szintű nyelvi kompetenciával rendelkező hallgatók képzésének részét alkotja a szaknyelvi terminológiát tartalmazó szövegekkel való ismerkedés, valamint helyes vizsgastratégia kialakítása, az ennél alacsonyabb nyelvi kompetenciával érkező hallgatók esetében az általános nyelvi készségek fejlesztésén van a hangsúly. A kötelező órákon kívül a hallgatóknak lehetőségük van részt venni egy 6–10 napos intenzív nyelvi képzésen is, amelyet ősszel, az egyetemi év megkezdése előtt szerveznek az oktatók.

Az egyetem épületében működő 370 férőhelyes kollégiumban 3–4 ágyas szobákban laknak a diákok.

A közgazdasági képzés

Románia EU-integrációjának nagyon sokféle vetülete van, de mindenképp tudomásul kell venni, hogy hiába próbálnak kiépíteni egy megfelelő intézményi struktúrát, hiába a jogharmonizáció, hiába a politikai akarat, ha az országban nem működik egy – az EU gazdasági követelményeinek is megfelelő – versenyképes piacgazdaság. Egy ilyen gazdaságot kiépíteni és működtetni csak jól felkészült, megfelelő tudással és ismeretekkel rendelkező közgazdász- és menedzsment szakember képes.

Mindezek mellett figyelembe kell vennünk azt is, hogy, bár az emberek képesek az ismereteiket bármilyen általuk ismert nyelven elsajátítani, az anyanyelvükön ezt sokkal könnyebben és gyorsabban megtehetik.

A gazdaságtudományi tanszékek munkatársainak célja ezeknek a követelményeknek megfelelni. Mind Erdélyben, mind a Székelyföldön sok, a nemzetközi porondon is versenyképes tudású közgazdász képzése folyik magyar nyelven. Hangsúlyt fektetünk arra is, hogy végzettjeink tisztában legyenek az angol és román szakmai nyelvel is, és tökéletesen használják azokat ismereteik alkalmazása során.

Az általunk felvállalt közgazdász képzés olyan szakterületekre összpontosul, amelyek nemcsak a regionális és nemzeti munkaerőpiacon, hanem a nemzetközi szakmai mezőnyben is széleskörű szakmai fejlődés és érvényesülés lehetőségét alapozzák meg. A szaktudás mellett a képesség és készségfejlesztés különös szerepet kap, hiszen ettől függ végzőseink szakmai érvényesülése. Ezt a célt szolgálja az idegen szaknyelvoktatás, a nemzetközileg elismert angol nyelv ismeretét igazoló oklevél, amelyet tanulmányaik során hallgatóink megszerezhetnek, a széleskörű menedzsmentoktatás, kommunikációs készségfejlesztés, az interdiszciplináris analitikus szakmai szemléletmód kialakítása és fejlesztése.

Szakirányok

Kezdetben, a 2001/2002-es tanévben Csíkszeredában két közgazdász szak indult 50-50 hallgatóval, mégpedig: egy agrárközgazdász és egy könyvelési és gazdasági informatikai szak. Egy év elteltével, amikor a karok vidékfejlesztési szakirányának működését igénylés ellenére nem engedélyezték, 16 hallgató az agrár szakirány folytatása mellett tette le opcióját, így a közgazdász hallgatók létszáma 116-ra bővült.

A 2002/2003-as tanévtől a szakstruktúra egy általános közgazdaságtan szakkal, a 2003/2004-es tanévben pedig egy környezet-gazdaságtan szakkal bővült. A négy szakon így a 2003/2004 és 2004/2005-ös tanévben is 200-200 közgazdász hely került meghirdetésre.

2005-ben az első végzős évfolyamok már túljutottak az ál-

lamvizsga „tűzkeresztjén”. Mind a két végzős szak hallgatói Kolozsváron, a BBTE Közgazdasági Karán államvizsgáztak, túlteljesítve az akkreditációs követelményekhez szükséges kritériumokat.

A bolognai folyamat

A 2005/2006-os tanévtől az EMTE is áttért a képzésben a kétlépcsős bolognai folyamatra. A mostani tanévben kezdő elsőéves hallgatók három év után bachelor diplomát kapnak, a legjobbak közülük pedig majd két évig folytathatják magiszteri tanulmányaikat.

A bolognai folyamat szerinti struktúrában két szakágban folyik közgazdász képzés: általános gazdasági- és könyvelési szakágban. Az első három félév során mindkét szakág hallgatói azonos alapozó képzésben részesülnek. Az alapozó tanterv a következő tudományágakban nyújt elméleti és gyakorlati ismereteket: mikroökonómia, makroökonómia, menedzsment, informatika, gazdasági földrajz, könyvvitel, pénzügy, áruismeret, statisztika, marketing, román és EU üzleti jog.

Az utolsó 3 félév során a hallgatók által választott szakirány keretében folyik a szak profiljának megfelelő sajátos szakképzés (a szakirányok továbbra is a már eddigi képzésben is működő szakirányok lesznek).

Könyvelés és Gazdálkodási informatikai szak

A szak célja olyan gazdasági szakemberek képzése, akik a tanulmányaik befejezése és a megfelelő szakmai gyakorlat után alkalmassá válnak a számviteli szakfeladatok irányítására. A számítógépes eszközök, különféle módszerek és szoftvertechnológiai eljárások ismeretében a szak végzettjei képesek lesznek az alapvető gazdasági folyamatok modellezésére, elemzésére és informatikai szabályozására.

E szak végzettjei közül kerülnek ki a jövő könyvvizsgálói, vállalatelemezői, számvitel (könyvvitel) szervezői (a közintézményektől egészen a magánvállalatokig), vállalatok gazdasági menedzserei, de az itt végzetteknek lehetőségük van magánvállalkozóként is működni, több vállalat könyvvitelének szervezését és vezetését vállalva.

Szakunk oktatási ajánlatában a kétéves alapozó képzés után a számviteli és a gazdálkodás informatikai tantárgyak dominálnak, de nem hanyagoljuk el a pénzügyi, banki és menedzsmenti szaktudást biztosító tantárgyakat sem.

Az itt végzett szakemberek piacképes tudással rendelkeznek, és megfelelnek a humán erőforrás-piac elvárásainak. Nem elhanyagolandó az a tény sem, hogy nem lehet egy vállalatot működtetni, ha nincsen megfelelő számviteli szakember, tehát az itt végzett szakemberekre minden vállalkozás-

ban – vagy tágítva a kört – minden vagyonkezelői egységnél szükség van.

Agrár- és élelmiszeripari gazdaság szak

Románia lakosságának fele falun él, tehát legalább ennyien közvetlenül érdekeltek a mezőgazdaság és az élelmiszeripari termelés fejlesztésében, korszerűsítésében. A felújításra szoruló technológiák ellenére ez az ágazat, amely az iparban és több más ágazatban megszűnt munkahelyeket részben ellensúlyozni tudta, sok család számára biztosított megélhetést. Mivel a biztonságos élelmiszerellátás kiemelt fontosságú minden ország és régió számára, erre az ágazatra minden társadalomban, minden korban szükség lesz.

A szak olyan szakembereket képez, akik a mezőgazdasági és élelmiszeripari vállalatok és a piacgazdaság igényeinek meg tudnak felelni, továbbá rálátásuk van mindarra, amit a mezőgazdasági és élelmiszeripari termékek előállítására, értékesítésére jelent és elő tudják mozdítani az ágazat modernizációját az európai piac és az élelmiszerbiztonság követelményeinek megfelelően.

Az agrár és élelmiszeripari gazdaság szakot elvégzők széleskörű agrár- és élelmiszergazdasági, ezen belül alapos közgazdasági, könyvelési, pénzügyi, marketing, menedzsment, kereskedelmi jogi és európai integrációs ismeretek, idegen nyelv és informatikai ismereteik birtokában képesek lesznek:

- magán- és társas vállalkozásokat létrehozni, működtetni és vezetni;
- közreműködni az élelmiszergazdaságban, termelőszövetkezetekben és ezek forgalmazásában;
- az élelmiszeripari alapanyag-ellátó háttérét szervezni;
- integrálni a termelést, a feldolgozást és a kereskedelmet.

Általános gazdaságtan szak

Napjaink gyorsan változó gazdasági és társadalmi környezete olyan menedzserek iránt támaszt keresletet, akik széleskörű közgazdasági, jogi, üzleti ismereteik alapján képesek megfelelően válaszolni a kihívásokra. Ezért az általános közgazdaság szakképzési struktúrája a tantárgyak széles skáláját fogja át a nyugat-európai, illetve amerikai egyetemeken oktató legmodernebb elméleti közgazdaságtan és jogi tantárgyaktól a speciális, helyi sajátosságokat is figyelembe vevő menedzsment tárgyakig.

A kétéves alapoató képzés után választásuk alapján a gazdaságpolitikák vagy üzleti jog és vállalati gazdaságtan területén szakosodhatnak a hallgatók.

A gazdasági politikák szakirány hallgatói széleskörű gyakorlati tudást szereznek az ipari és mezőgazdasági politikák,

nemzetközi közgazdaságtan, helyi és regionális fejlesztési politikák, az EU gazdaságpolitikák, román, nemzetközi és EU kereskedelmi jog, pénzügy és banktechnikák, biztosítás, tőkepiacok és tőzsde, stratégiai és humán erőforrás-menedzsment, projektmenedzsment területén. A szakirány végzettjei képzettségük alapján a vállalati szféra topmenedzsereinek és az államigazgatási, illetve önkormányzati intézmények gazdasági szakértőinek az utánpótlását jelentik.

Az üzleti jog és vállalati gazdaságtan szakirány hallgatói a közgazdasági és gazdaságpolitikai szakismereteiket széleskörű román és EU jogi szaktudással egészítik ki a versenyjog, adójog, pénzügy és bankjog, fuvarjog, munkajog, környezetvédelmi jog, energiajog, távközlésjog területén.

Interdiszciplináris szaktudásuk versenyelőnyt jelent különösen a vállalkozásmenedzseri, valamint projektszakértői és projektmenedzseri pályán.

Környezet-gazdaságtan szak

Románia EU-s integrációjáról sokat hallani, de a lakosság túlnyomó többsége nincs tisztában azzal, hogy mit is jelent az integráció gazdasági, jogi, szociális vonatkozásban. Napjainkban az Európai Unió által kiemelkedően fontosnak kezelt témák egyike a környezetvédelem, a környezetgazdálkodás és a régiófejlesztés. A környezet-gazdaságtan szak ezekben a témakörökben képez szakembereket.

Nevével ellentétben a szak nem kizárólag közgazdasági jellegű. Egy környezetgazdász szakembernek széleskörű természet- és társadalomtudományi felkészültséggel is rendelkeznie kell.

A környezet-gazdaságtan szak keretében olyan szakembereket kívánunk képezni, akik tisztában vannak az EU régiófejlesztési politikájával, ismerik a környezeti problémák megoldásának és kezelésének, valamint a települések fenntartható fejlődési pályára állításának nemzetközileg elfogadott módszereit, képesek az önkormányzatoknál részt venni a településmarketingben és menedzsmentben, ismerik a környezeti jogot, valamint meg tudnak felelni a modern vállalatok és a piacgazdaság igényeinek is.

A környezet-gazdaságtan szakon a hallgatók széleskörű, alapos felkészítést kapnak a következő tudományágakban: matematika, fizika, kémia, közgazdaság, könyvelés, pénzügy, marketing, menedzsment, környezet-gazdaságtan, ökológia, agrár-gazdaságtan, gazdasági és környezeti jog, informatika. Ezen ismereteik birtokában képesek lesznek:

- alkalmazni az európai normákat a környezetvédelem, ökológia és területrendezés terén;
- az önkormányzatokkal részt venni a település- és régiófejlesztésben;

– hazai és nemzetközi fejlesztési pályázati csomagokat összeállítani és menedzselni;

– létrehozni és működtetni magán- és társas vállalkozásokat; átvenni a már létező vállalkozások vezetését.

Az oktatási program (tantervek) részletes leírása megtalálható a kar honlapján: www.sapientia.siculorum.ro.

A jelen tanévben kezdő elsőéves hallgatóknak már nem kellett felvételizniük, a középiskolai eredményeik alapján rangsorolva kerülhettek be a közgazdasági képzésre.

Az oktatók

A képzést a hazai valamint a magyarországi és nemzetközi akadémiai és szakmai életben elismert oktatók biztosítják. Mellettük számos olyan fiatal oktató tanít a csíkszeredai gazdaságtudományi szakokon, akik közül néhányan neves magyarországi és nyugat-európai egyetemeken szereztek szakképesítést, és sokan a tudományos fokozat elnyerése reményében magyarországi doktori programokban, a Budapesti Corvinus Egyetemen (BKÁE), a Pécsi Egyetemen, a gödöllői Szent István Egyetemen folytatják tanulmányaikat. Társult oktatóink a budapesti Corvinus Egyetem, a tatabányai Modern Üzleti Tudományok Főiskola (MÜTF), a kolozsvári Babeş-Bolyai Tudományegyetem valamint a bukaresti Közgazdasági Akadémia tanárai. A román nyelvű gyakorlati szaktudás elsajátítása érdekében egyes tantárgyakat román nyelven is oktatunk, neves román professzorok közreműködésével.

Az oktatóink bemutatása (életrajzuk és publikációs jegyzékük) megtalálható a kar honlapján: www.sapientia.siculorum.ro.

A Sapientia és a Budapesti Corvinus Egyetem között létrejött intézményi együttműködés keretében számos neves magyarországi oktató vesz részt az oktatásban vendégoktatóként, hallgatóinknak pedig lehetőségük van arra, hogy tanulmányaik során féléves részképzésben részesüljenek a Corvinus Egyetemen. Nemzetközi esettanulmány-versenyeken és szakmai nyári egyetemeken mérhetik meg szaktudásukat, illetve bekapcsolódhatnak a hallgatói szakmai versenybe, tudományos diákköri mozgalomba.

Nemrég a brit Financial Times közölte legfrissebb kimutatását Európa legjobb közgazdasági egyetemeiről. A listán a kontinens első 25-je között egyetlen kelet-európai egyetem szerepel: a budapesti Corvinus a 23-dik. A lap néhány szakágazatban a legjobb európai tanszékeket is rangsorolta. Általános (elméleti) közgazdaságtanban a Corvinus Európában a 3., pénzügyekben az 5., szervezeti viselkedésben a 4. helyen áll. A csíkszeredai közgazdász képzésben éppen ennek a há-

rom tanszéknek az oktatói vesznek részt vendégtanárként. Tehát joggal elmondható, hogy Csíkszeredában a közgazdász hallgatókat a nemzetközileg elismert európai elit oktatja!

A kar kapcsolatrendszere a hazai és külföldi egyetemekkel és kutatóintézetekkel folyamatosan fejlődik, annak köszönhetően, hogy oktatóink nagy része számos hazai és külföldi intézménnyel aktív szakmai együttműködést folytat.

Az oktatók szerteágazó nemzetközi kapcsolatrendszerén keresztül és különböző ösztöndíjpályázati lehetőségek igénybevételével a hallgatók részképzésen vehetnek részt, illetve az egyetem elvégzése után mesteri és Ph.D.-képzésre jelentkezhetnek romániai, magyarországi és nyugat-európai egyetemeken.

A Sapientia Alapítvány mellett működő Kutatási Programok Intézete lehetőséget nyújt arra, hogy a hallgatók tanáraikkal közösen már az egyetemi tanulmányok során bekapcsolódjanak a kutatómunkába, illetve hallgatói csoportkutatásokat kezdeményezzenek.

A szakmai elhelyezkedési lehetőségek kiépítése érdekében a kar széleskörű szakmai kapcsolatok kialakítására törekszik a hazai és külföldi szakmai szférával.

A hallgatók

A csíkszeredai Gazdaság- és Humántudományi Karon a hallgatók 60%-a a környékről, a többi az ország távolabbi vidékeiről jött.

A Hallgatói Önkormányzat (HÖK) megválasztott képviselői tagjai a Kari Tanácsoknak, az Ösztöndíjtanácsoknak és minden olyan testületnek, amely az egyetemi közéletben meghatározó szerepet játszik. A HÖK saját irodával, infrastruktúrával és költségvetéssel rendelkezik, és a hallgatói érdekképviselője a diákok tanulmányi, lakhatási, jóléti ügyeinek intézésén kívül még szabadidős, művelődési valamint a szakképzéssel kapcsolatos rendezvényeket szervez, támogatja az intézményben tevékenykedő öntevékeny köröket, gólyatáborokat (ahol a leendő elsőéveseket próbálják felkészíteni az egyetemi életre), gólyabált, egyetemi napokat, valamint 2003 óta kiadja a SaSa című diáklapot.

Az egyetemen tanuló fiataloknak a Csíkszeredai Egyetemi Lelkészség (CsEL) nyújt liturgikus, kulturális, karitatív és szabadidős programokat.

Az elsőévesek részletes ismertetőfüzetet kapnak, amelyben az egyetem és a karok leírása valamint a szabályzatok ismeretése mellett információk vannak a város által nyújtott szabadidős kikapcsolódási és kulturális lehetőségekről.

XIV. Közgazdász Vándorgyűlés – Székelyudvarhely – beszámoló –

ZEMBA ORSOLYA, RMKT ügyvezető igazgató

A Romániai Magyar Közgazdász Társaság (RMKT) székelyudvarhelyi szervezetével közösen 2005. szeptember 23–25. között Székelyudvarhelyen szervezte meg az immár hagyományos, nagyszerű Közgazdász Vándorgyűlését. A rendezvénysorozat előadásai a Gazdaságpolitikai alternatívák – Románia felzárkózási esélyei témakör köré csoportosultak. Amint azt Kádár Béla akadémikus úr is kifejtette, az RMKT egy stratégiai jelentőségű kérdés megvitatására vállalkozott: a felzárkózás rendkívül összetett, bonyolult, de nagyon időszerű kérdését állította középpontba. Az idei rendezvénysorozat sikere a választott témának is köszönhető, mely számos résztvevő figyelmét keltette fel.

A plenáris és szekciós előadói között olyan ismert hazai és külföldi gazdasági szakemberek, államtitkárok és akadémikusok osztották meg szakmai tudásukat és véleményüket a hallgatósággal, mint: Simai Mihály – a Magyar Tudományos Akadémia (MTA) és Világgazdaságtudományi Intézet kutató professzora, Marcel Moldoveanu – a Román Tudományos Akadémia munkatársa, illetve a Világgazdaságtudományi Intézet igazgatója, Silviu Cerna – a Román Nemzeti Bank Igazgatótanács tagja, Kádár Béla – a Magyar Közgazdász Társaság elnöke és az MTA tagja, Török Ádám – az MTA tagja és a Veszprémi Egyetem tanára, Veress József – politikai államtitkár, Horváth Gyula – az MTA Regionális Kutatások Központjának főigazgatója, Farfagó László – az MTA Regionális Kutatások Központjának tudományos főmunkatársa, Paul Oancea – a Raiffeisen Bank képviselője, Ördög Róbert – az Unicapital brókere, Jakab István – államtitkár, Bedőházi Zita – a Pécsi Tudományegyetem Ph.D hallgatója, és nem utolsósorban Ambrus Attila – a Sepsiszentgyörgyi Városi Pénzügy aligazgatója.

A hallgatóság nemcsak szakmai elméleti látókörét szélesíthette, hanem betekintést nyerhetett a témakörrel kapcsolatos olyan gyakorlati kérdéseibe is, melyeket szakmai tapasztalatok és kutatások eredményei támasztottak alá.

A vándorgyűlés résztvevőit Szász Jenő a székelyudvarhelyi polgármester köszöntötte, kifejezve örömét, hogy a neves tudományos találkozó ebben a városban folyik. Ezt követte a RMKT elnökének, Somai Józsefnek a köszöntője, aki megnyitotta a vándorgyűlés munkálatait. Elsőként Simai Mihály előadása az új kihívások és lehetőségek kérdését boncolgatta

Közép–Kelet-Európa felzárkózáshoz, megosztva saját tapasztalatait a résztvevőkkel, melyeket tudományos munkája során szerzett. Kihangsúlyozta a csatlakozás során felmerülő akadályokat és lehetőségeket.

A következő két előadásból Románia európai uniós csatlakozási perspektíváit és a szövetkezés új távlatait ismerhették meg a hallgatók, Silviu Cerna és Marcel Moldoveanu előadásában, melyek Románia gazdasági életteréről és az uniós csatlakozás perspektíváiról szóltak.

A szünet után a hallgatóság újabb élményben és gazdag információáradatban részesült, mindhárom előadó részéről. Először Kádár Béla izgalmas előadása keltette fel az érdeklődést, amely a romániai felzárkózás és térségi gazdasági együttműködés lehetőségeiről, előnyeiről és hátrányairól szólt. Az előadás pozitív véleménykifejtéssel zárult, megerősítve a tényt, hogy Románia stratégiai szerepe felértékelődik, országunk és Délkelet-Európa „széljárása” kedvezővé válik.

Török Ádám pörgő és dinamikus előadása során, mely az *Irányváltás a Lisszaboni Stratégiában – javultak-e Európa globális felzárkózási esélyei?* címet viselte, a hallgatóság betekintést nyerhetett a Lisszaboni Stratégia fő területeibe, melyek a következők: kutatásfejlesztés, innováció, munkaerőpiac és belsőpiaci program. Olyan kulcsfontosságú fogalmak tisztázására is sor került, mint a versenyképességi és tudás alapú gazdaság fogalma.

A plenáris ülés záróelőadását Veress József tartotta, mely az *EU források, de mire? Eretnek gondolatok a tervezés margójára* címet viselte, megosztva az első nemzeti fejlesztési terv megalkotásánál felmerülő nehézségeket és tapasztalatokat.

A délutáni szekciós előadások is fokozott érdeklődéssel tanúsítottak, mely elsősorban a kompetens előadóknak és az aktív hallgatóságnak tudható be. Olyan időszerű és aktuális kérdések kerültek megvitatásra, mint a vidékfejlesztés jelentősége és időszerűsége, a román értéktőzsde aktuális helyzete, és nem utolsósorban a román, illetve magyar adópolitika helyzete, az előző a csatlakozás után, az utóbbi a csatlakozás küszöbén.

A XIV. Közgazdász Vándorgyűlés szakmailag kiváló alkalom volt a továbbgondolásra érdemes dolgok megvitatására, a csatlakozás aktuális kérdéseinek tisztázására, a kínálkozó együttműködési lehetőségek elemzésére, a hazai és magyarországi közgazdászok találkozására, a kapcsolatháló szorosabbra fonására.

Újdonságok a gazdasági és pénzügyi jogszabályozásban XXXI. rész

PÁSZTOR CSABA

A Hivatalos Közlöny I. részének 2005/777–2005/895-ös számaiban megjelent gazdasági, pénzügyi újdonságok a következő témaköröket ölelik fel:

1. adózás, adóbevallás;
2. munkabérszerződések, munkabérre befizetendő összegek;
3. vám, áfa, luxusadó, pénzmosás, nyereségadó;
4. privatizáció, kedvezmények kis- és középvállalatok részére, mezőgazdasági pénzkiegyenlítések, tőzsdepiaci normák;
5. nyugdíjak, ösztöndíjak;
6. ingatlanok és földterületek visszaigénylése, tűzoltósági kötelezettségek, fiskális kasszagép-használat;
7. külföldi utazás, helységnevek, fogyasztóvédelem, a kereskedelmi társaságok bejegyzése.

1.1.A 2003/92-es sz. kormányrendeletben (2005/863-as sz. H.K.) a fiskális eljárás törvénykönyve kerül újraközlésre.

1.2. A fiskális közigazgatási ügynökség 2005/519-es sz. rendelete a (2005/893-as sz. H.K.) jóváhagyja a 2005/92-es sz. kormányrendelet IX. fejezetének alkalmazására való módszertani normákat.

2.1. A munkaügyi miniszter 2005/596-os sz. rendelete (2005/779-os sz. H.K.) a havi nyilatkozatok típusnyomtatványainak modelljeit tartalmazza, amelyeket havonta kell leközzölni a Területi Nyugdíjosztályoknak (az 1.2 és az 1.1 mellékletek).

2.2. A 2005/786-os sz. közigazgatási és belügyminisztériumi rendelet (2005/844-es sz. H.K.) megváltoztatja és kibővíti a 2005/712-es sz. rendeletét az alkalmazottak kiképzését illetően.

3.1. A fiskális közigazgatási ügynökség 2005/6.603-as sz. rendelete megváltoztatja és kibővíti az egyszerűsített vámolási szabályzatot (2005/781-es sz. H.K.).

3.2. A 2005/1.330-as sz. pénzügyminisztériumi rendelet (2005/883-as sz. H.K.) az ÁFA-nyilatkozat negatív értékének visszaigénylésére vonatkozó módszertani normákat tartalmazza.

A fenti rendelet megváltoztatja és kibővíti a 2005/967-es sz. pénzügyminisztériumi rendeletet az ÁFA-nyilatkozat negatív értékének visszaszolgáltatására vonatkozó módszertani normákat illetően.

3.3. Az Állami Vagyonérték Bizottság 2005/52-es sz. rendelete

(2005/885-ös sz. H.K.) jóváhagyja a 2005/11-es sz. rendeletét a pénzmosásnak a tőkepiacon való elkerülésére és leküzdésére vonatkozóan.

4.1. A 2005/934-as sz. kormányhatározat (2005/784-es sz. H.K.) jóváhagyja a 2005/231-es sz. törvényt, vagyis a mezőgazdasági beruházásokat illető kedvezvények alkalmazására vonatkozó módszertani normákat.

4.2. A 2005/123-as sz. sürgősségi kormányrendelet (2005/843-as sz. H.K.) megváltoztatja és kibővíti a szerzői jog és kapcsolatos jogokat tartalmazó 1996/8-as sz. törvényt.

4.3. A mezőgazdasági, erdő- és falufejlesztési miniszter 2005/979-es sz. rendelete (2005/876-os sz. H.K.) tartalmazza a beruházási létesítmények megnevezését és az igényelhető kölcsönök objektívumkénti maximális értékét a 2005-ös évben.

5.1. Az oktatás- és kutatásügyi miniszter 2005/4.923-as sz. rendelete (2005/859-es sz. H.K.) jóváhagyja a 2005/769-es sz. kormányhatározat alkalmazására vonatkozó módszertani normákat a faluról származó egyetemi hallgatóknak osztott ösztöndíjak folyósítását illetően.

6.1. Az 1999/83-as és a 2000/94-es sz. sürgősségi kormányrendeletek, a tulajdonjog- és a törvénykezésben alkalmazandó reformokat illetően, a 2005/247-es törvény alapján, újraközlésre kerülnek a 2005/797-es sz. H.K.-ben. A sürgősségi kormányrendeletek a nemzeti kisebbségek, valamint az egyházak tulajdonában volt ingatlanok visszaszolgáltatására tartalmaz jogszabályokat.

6.2. A 2001/10-es sz. törvény is újraközlésre kerül (2005/798-as sz. H.K.), figyelembe véve a 2005/247-es sz. tulajdonjogi- és törvénykezési reformtörvényt.

6.3. A 2005/897-es és 798-as sz. H.K.-ban mezőgazdasági, erdészeti- és falufejlesztési miniszter, valamint a belügyi és közigazgatási miniszterek közös rendelete (2005/847-es sz. H.K.) a földterületek mezőgazdasági forgalomból való kivonására szükséges jogszabályozást tartalmazza.

6.4. A 2005/1.120-as sz. kormányrendelet (2005/886-as sz. H.K.) megváltoztatja és kibővíti a földterületek visszaigénylése esetén alkalmazandó módszertani normákat illetően. A visszaigénylés kérvényezési határidejét 2005.11.30-ig hosszabbították meg.

7.1. A belügyi- és közigazgatási minisztériumi 2005/820-as sz. rendelete (2005/877-es sz. H.K.) általános szabályokat tartalmaz a külföldi utazások esetén, amely szerint az országhatárnál, az

Európai Unió országába való utazások esetén, legalább 150 eurót kell felmutatni személyenként, vagy ennek az értékét más pénznemben.

Rezumatul revistei

Memento. Cu ocazia aniversării a 200 de ani de la nașterea lui gr. Mikó Imre

JÓZSEF SOMAI

Cărturarul maghiar gr. Mikó Imre, născut la 4. sept. 1805, din Zăbala, jud. Covasna, după prăbușirea revoluției maghiare din 1848, a fost un vestit susținător și organizator al culturii, științei și economiei din Ardeal. De numele lui se leagă înființarea Asociației Gospodarilor Ardeleni (1854) și Societății Muzeului Ardelean (1857), fiind la ambele președinte și conducător însușit pînă la deces (1876). În urma eforturilor din acea perioadă, cele două organizații (cu întreruperi periodice de războaie și comunism) au desfășurat o activitate însemnată pentru dezvoltarea culturii și a economiei ardelenesti pînă în zilele noastre.

Economia mediului agricol și dezvoltarea regională în Uniunea Europeană și Ungaria (Analiza de proces, evaluarea situației și schița de dezvoltare)

JÓZSEF ÁNGYÁN

Autorul, profesor universitar, directorul Institutului de Economie Regională și a Mediului la Universitatea Szent István din Gödöllő (Ungaria), în expunerea ținută la a VII-lea conferință a Forumului Civil, care a avut loc la Cluj-Napoca în zilele de 9-10 septembrie 2005, pornind de la procesul de dezvoltare european și ungar, din experiența acestora, și luând în considerare direcția de dezvoltare ce se conturează în zilele noastre în practica politicii agrare ungare, a prezentat o imagine generală a aspectelor și a elementelor pe baza cărora devine posibilă formarea unei strategii amicale față de mediu și societate, o strategie de calitate de dezvoltare agricolă și regională.

În partea introductivă se precizează că agricultura niciodată nu a fost o simplă ramură de producție de mărfuri. Pe lângă producție de alimente și de diverse materii prime a satisfăcut și alte sarcini, "a produs" particularitățile de meleguri, natură vie, sol, apă, mediu și a creat posibilitate de muncă, de existență populației din mediul rural. Aceasta caracterizează și agricul-

tura zilelor noastre. După curba de industrializare a agriculturii, după încercările de maximizare a producției, s-a ajuns la concluzia că, pe lângă sarcinile de producție, agricultura trebuie să însușească și sarcini legate de mediul înconjurător, sociale, de folosire a forței de muncă. Acestea din urmă reprezintă prestări de servicii social-ecologice, de deosebită importanță pentru întreaga societate, precum și pentru comunitățile locale, care se formează local, care nu pot fi importate, și pentru care agriculturii revine dreptul la o compensare materială importantă. Aceste constatări au dus pe continentul nostru la elaborarea modelului agrar multifuncțional, la reforma comună a politicii agricole și regionale, la constituirea sistemului de ajutor și a surselor bugetare europene.

În continuare se prezintă cu un lux de amănunte măsurile inițiate în agricultura ungară pentru realizarea acestor cerințe, urmărind păstrarea naturii (a particularităților locale, a sistemului ecologic, a multitudinii de rase, de genetică), menținerea sistemelor de folosire a pământului, ținându-se cont de aspectele de ecologie și culturale, sprijinirea dezvoltării economice, precum și satisfacerea sarcinilor de educare, de învățământ, de cercetare, de monitorizare pe plan local, regional, național etc.

Sunt înșirate acțiunile, fondurile, modelele introduse în Ungaria legat de agricultura "multifuncțională", în scopul menținerii, păstrării economiei de mediu și regionale, care încep să dea roadele.

Șansele economice comunității maghiare din Transilvania

JÓZSEF SOMAI

Studiul pornește din presupunerea faptului că în prezent nu există minimumul economic necesar pentru a se păstra în viitor la locurile băștinașe. Acest pericol îndeosebi dăinue în mediul rural, ținând seamă că condițiile de rămânere la locurile de naștere se leagă în mare măsură de condițiile economice și sociale existente. Pentru a crea condiții corespunzătoare de menținerea unei trai acceptabil pe ținuturile provinciale, este necesar mai întâi să se cunoască tendințele de dezvoltare ale acestora în următoarele probleme: evoluarea

demografiei, situația infrastructurii, situația ocupării locurilor de muncă, nivelul tehnologic, sistemul gospodăresc, situația avuției, griji sociale; luarea de decizie și cauzele neputinței în mediul rural. Pe lângă aceste tendințe se vor analiza acele factori care asupra șanselor amintite au un efect deosebit cum sunt: globalizare, regionalizare și integrare europeană. După părerea autorului ieșirea din acest impas social este posibil numai prin solidarizare a celor care și astăzi trăiesc în frica moștenită în urma traiului comunismului și resping orice cooperare. În concluzie autorul arată că în cazul în care mediul rural nu reușește să se aclimatizeze la condițiile integrării europene este pierdut.

Pregătirea economiștilor în cadrul liniei maghiare a Facultății de Științe Economice și Gestiunea Afacerilor din cadrul Universității Babeș-Bolyai Cluj-Napoca

MĂRIA VINCZE

Lucrarea oferă o descriere sumară a evoluției procesului creării și extinderii a liniei maghiare din cadrul Facultății de Științe Economice și Gestiunea Afacerilor ai Universității Babeș-Bolyai Cluj-Napoca. Accentul cade asupra acelor aspecte care vizează mai ales comunitatea de cadre didactice și de studenți ai liniei maghiare din cadrul facultății, și care condiționează competitivitatea acestei forme de pregătire în condițiile trecerii la reforma Bologna și aderarea apropiată a României la Uniunea Europeană. Din compararea situației privind oferta de locuri la nivelul liniei maghiare din Cluj și cererea pentru ocuparea acestora se poate observa preferința unor grupuri de potențiali studenți pentru a învăța în cadrul institutelor de învățământ fie pe plan local, în orașe mai mici sau în capitala țării, respectiv dorința de a învăța în limba română. Un motiv evident al renunțării la petrecerea anilor de studenție în străvechiul centru cultural al Ardealului ar putea fi costurile relativ ridicate ale subsistenței în Cluj, dar ar trebui analizate și alte motive ale neocupării locurilor oferite. În condițiile în care funcționează mai multe centre de pregătire a economiștilor în limba maghiară, iar indicatorii demografici arată tendința descreșterii accentuate a numărului de tineri care vor înscrie la facultăți, ar trebui gândit cu mai multă responsabilitate despre dezvoltarea viitoare a învățământului economic în Ardeal. Un prim pas ar putea fi acela de a crea rețeaua de parteneriat între toate centrele în care se desfășoară pregătirea economiștilor maghiari și a concepe strategia de dezvoltare pe viitor.

Învățământ superior în limba maghiară în domeniul economic la Universitatea Sapientia

ÁRPÁD SZABÓ

Articolul descrie evoluția în timp a învățământului superior în limba maghiară din domeniul economic în România post-revoluționară. Prima instituție care a făcut pași importanți în acest proces a fost Universitatea Creștină Partium din Oradea. Au urmat Facultatea de Științe Economice a Universității Babeș-Bolyai din Cluj, mai apoi Facultatea din Miercurea Ciuc a Universității Sapientia.

Aceasta din urmă este prezentată mai pe larg în articol. Sunt descrise secțiile și domeniile de studiu, componența corpului didactic și posibilitățile de a studia și a cerceta la Facultatea de Științe Economice și Umane din Miercurea Ciuc. Nu în ultimul rând, se prezintă și Asociația Studenților precum și serviciul evanghelic al facultății.

Noutăți în legislația economică și financiară

CSABA PÁSZTOR

Noutățile economice și financiare publicate în edițiile 47/2005 – 235/2005 ale Monitorului Oficial cuprind următoarele teme:

1. impozitare, declarație pe venit global
2. amortizarea mijloacelor fixe, estimare
3. contracte de muncă, sume plătite pentru salarii
4. taxă vamală, TVA, accize, spălare de bani, impozit pe profit
5. privatizare, reduceri/subvenții pentru întreprinderile mici și mijlocii, compensațiile bănești din agricultură, normele de pe bursa de valori
6. auditare financiară, control contabil
7. pensii, burse
8. norme de contabilitate, funcționarea cooperativelor de credit
9. solicitarea imobililor și a terenurilor, obligațiile pompierilor, utilizarea casei fiscale
10. călătorie în străinătate, numele de localități, protecția consumatorului, înregistrarea societăților comerciale.

Contents

Memento. On the 200th birthday anniversary of gr. Imre Mikó

JÓZSEF SOMAI

The Hungarian Scholar gr. Imre Mikó was born on 4th sept. 1805. in Zabola, in the county Covasna. After the collapse of the Hungarian revolution in 1848 he was a famous sustainer and organizer of the cultural, scientific and economical life from Transylvania. The foundation of the Transylvanian Householders' Association (1845) and of the Transylvanian Museum's Society (1857) is related to his name, for he was the manager and animated leader of both until his death (1876). Consequently to the efforts invested in that period the two organizations (with periodical interruptions caused by wars and the communism) carried considerable activities for the development of the Transylvanian culture and economy up to our days.

The economy of the agrarian environment and regional development in the European Union and Hungary (Process analysis, evaluation of the situation and sketch of development)

JÓZSEF ÁNGYÁN

The author is a University Professor and Director of the Institution of Regional and Environmental Economy at the St. Stephen University from Gödöllő (Hungary). His theory is based on the process of European and Hungarian development, on these experiences. He also takes into consideration the direction of development which finds its outlines in the practice of Hungarian agrarian politics in our days.

In his exposition made with the occasion of the fourteenth national conference of the Hungarian economists from Romania which took place at Odorheiu Secuiesc between the September 23 and 25 2005. he presented general image of the aspects and basic elements. These make possible the shaping of an amicable strategy towards the environment and society, of a strategy of quality for the agrarian and regional development.

In the introductory part the author makes it clear that agriculture has never been a mere branch of goods production. Besides the production of food and raw material it has also satisfied other tasks as well: it has "produced" the peculiarities of the regions live nature, soil, water, environment and it has also

created work and living possibilities for the population in the rural areas. This characterizes the agriculture as well in these days. After the turn of industrializing the agriculture, after the efforts invested in making the most out of production the following conclusion was drawn: besides the tasks of production agriculture also has to appropriate tasks connected to the surrounding environment, to social life, to the use of work force. The latter represents performance of socio-ecological services of utmost importance for the entire society as well as for local communities which can not be imported and because of which agriculture has the right to an important financial compensation. These findings have lead on our continent to the elaboration of the multifunctional agrarian model, the common reform of the agrarian and regional politics, and to the constitution of the help system and that of the European budgetary sources.

In the following there are presented with lavish details the means initiated in the Hungarian agriculture for the fulfilling of these requests. The author keeps in view the protection of nature (local peculiarities, ecological system, race and genetic multitude), the maintenance of the system of using land (keeping track of the ecological and culture aspects), the support of economical development, as well as the satisfaction of educational tasks, research tasks, monitorisation on a local, regional, national level, etc.

There are enlisted the actions, funds, models that have been introduced in Hungary regarding "multifunctional" agriculture with the aim of maintaining, keeping environmental and regional economy which is beginning to bring fruit.

Economical chances for the Hungarian community from Transylvania

JÓZSEF SOMAI

The study starts with the presupposition that in the present days the economical minimum necessary to survive on native grounds does not exist. This danger persists especially in the rural regions, taking into account that the conditions for survival on native land are highly related to the conditions of economic and social life. In order to create appropriate conditions for the maintenance of an acceptable living in provincial regions it is firstly necessary to get familiar with the development tendencies of these in the following cases: demographic development, infrastructural situation, the situation of filling work places, technological level, household system, the situa-

tion of riches, social concerns, making decisions and the reason of inability in rural regions. Besides these tendencies there are analyzed those factors which have a special effect upon the chances mentioned earlier, such as globalization, regionalization and integration into the European Union. In the author's opinion, the way out of this social deadlock is only possible through making common causes of those still living with the inherited fear-consequence of communistic living conditions and rejecting any kind of co-operation. As a conclusion the author shows that in case if the rural regions do not succeed in adapting themselves to the conditions for integration into the European Union they are lost.

Training of economists within the Hungarian line of the Faculty of Economical Sciences and Business from within the Babeş-Bolyai University Cluj-Napoca

MÁRIA VINCZE

The essay offers a summary description of how the process of creation and extension of the Hungarian line has developed within the Faculty of Economical Sciences and Business of Babeş-Bolyai University Cluj-Napoca. There are emphasized those aspects which endorse especially the community of the didactic corpus and of the students within the Hungarian line of the faculty. These are also a condition of the competitiveness of this kind of training in the conditions of passing to the Bologna reform and of the appropriate adherence of Romania to the European Union. From the comparison between the situations regarding work place offers the level of the Hungarian line from Cluj and the applications for these one can notice a preference of some groups of potential students for studying within educational institutions which may be local ones, in small towns or in the capital city, respectively students' wish to study in Romanian. An obvious reason for giving up on spending university years in the ancient cultural center of Transylvania could be the relatively high costs of the life in Cluj but other reasons of not filling the offered places should also be analyzed. Because of the conditions in which several centers for training Hungarian economists are functioning and because demographic indicators show a tendency of emphasized decreasing of the nr of youngsters who would like to study at faculties we should think with more responsibility the future development of the economic education in Transylvania. A first step could be the creation of a network of partnership among all centers where a training of Hungarian economists is going on and the conception of the developing strategy for the future.

Post-high-school education in Hungarian within the field of economics at Sapientia University

ÁRPÁD SZABÓ

The article contains the description of the evolution in time of the post-high-school education in Hungarian within the field of economics in the post-revolutionary Romania. The first institution that made important steps in this process was the Partium Christian University from Oradea. It was followed by the Faculty of Economical Sciences of Babeş-Bolyai University from Cluj and then by the Faculty of Sapientia University from Miercurea Ciuc.

The latter is presented more detailed in the article. There are described the specializations and the fields of studies, the composition of the didactic corpus and the possibilities to study and make research at the Faculty of Economical and Human Sciences from Miercurea Ciuc. Lastly there is presented the Students' Association and Evangelical Service of the Faculty

Novelties of the field of economical & financial law

CSABA PÁSZTOR

In the editions 563/2004-1283/2004 ad 1/2005-46/2005 of the 1st part of the official gazette was published some economical and financial news. This contains the following topics:

1. tax payment, tax return
2. amortization of fixed asset, appraisal
3. pay contracts, sums for wages
4. customs, vat, tax for luxury, money laundry, profit tax
5. privatization, advantages/discounts for small and middle size companies, economical money leveling, stock market norms
6. financial auditing, examinations of record keeping
7. pensions, scholarship
8. record, keeping norms, functioning of credit co-operations
9. claim of estates and land, obligations of the fire department, cash register
10. travelling abroad, names of localities, protection of the customer entry of commercial companies.

translated by Darvas Noémi

Cuprins

József Somai:		
	Memento. Cu ocazia aniversării a 200 de ani de la nașterea lui gr. Mikó Imre	1
József Ángyán:		
	Economia mediului agricol și dezvoltarea regională în Uniunea Europeană și Ungaria (Analiza de proces, evaluarea situației și schița de dezvoltare)	1
József Somai:		
	Șansele economice comunității maghiare din Transilvania	12
Mária Vincze:		
	Pregătirea economiștilor în cadrul liniei maghiare a Facultății de Științe Economice și Gestiuinea Afacerilor din cadrul Universității Babeș-Bolyai Cluj-Napoca	17
Árpád Szabó:		
	Învățământ superior în limba maghiară în domeniul economic la Universitatea Sapientia	22
Orsolya Zemba:		
	Al XIV-lea Conferință Anuală al Asociației Economiștilor Maghiari din România, Odorheiu Secuiesc	26
Csaba Pásztor:		
	Noutăți în legislația economică și financiară	27
	Rezumatul revistei în limba română și engleză	28

Contents

József Somai:		
	Memento. On the 200th birthday anniversary of gr. Imre Mikó	1
József Ángyán:		
	The economy of the agrarian environment and regional development in the European Union and Hungary (Process analysis, evaluation of the situation and sketch of development)	1
József Somai:		
	Economical chances for the Hungarian community from Transylvania	12
Mária Vincze:		
	Training of economists within the Hungarian line of the Faculty of Economical Sciences and Business from within the Babeș-Bolyai University Cluj-Napoca	17
Árpád Szabó:		
	Post-high-school education in Hungarian within the field of economics at Sapientia University	22
Orsolya Zemba:		
	The 14th Annual Conference of Hungarian Economist's Society of Romania, Odorheiu Secuiesc	26
Csaba Pásztor:		
	Novelties of the field of economical & financial law	27
	Content of the paper in Romanian and English	28